

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

Гурман Петро Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 351/342.951
(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

(назва роботи)

Публічне управління та адміністрування

(назва освітньої програми)

281 Публічне управління та адміністрування

(шифр і назва спеціальності)

П. М. Гурман

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Остап'як В. І.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

В. о. завідувача кафедри

І. П. Лопушинський

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент В. П. Петренко

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ – 2023

АНОТАЦІЯ

ГУРМАН П. М. ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. - Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2023.

Розкрито сутність формування системи державного фінансового забезпечення сталого розвитку, що полягає у сукупності створення інституційних засад в сфері стратегічного економічного розвитку на державному і місцевому рівні та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів і приватних інвестицій задля досягнення національних Цілей сталого розвитку, у тому числі удосконалення механізмів державної фінансової підтримки здійснення державно-приватного партнерства, надання державних гарантій, запровадження довгострокових бюджетних зобов'язань при застосуванні відповідного фінансово-бюджетного механізму для реалізації суспільно значимих проєктів.

Удосконалено підходи до розвитку фінансового забезпечення планування сталого розвитку, зокрема, шляхом посилення прозорості та координуючої функції держави щодо досягнення Цілей сталого розвитку, удосконалення системи фінансового моніторингу та контролю у цій сфері.

Ключові слова: державне управління, державне фінансове забезпечення, сталий розвиток країни, фінансові механізми, державне-приватне партнерство.

ABSTRACT

GURMAN P.M. STATE ADMINISTRATION POLICY IN PROVIDING SUSTAINABLE DEVELOPMENT. - Manuscript.

Master's degree in specialty 281 "Public management and administration". - Ivano-Frankivsk National University of Oil and Gas. - Ivano-Frankivsk, 2023.

The essence of formation of the system of state financial support of sustainable development is revealed, which consists in creation of institutional bases in the field of strategic economic development at the state and local level and ensuring effective use of budgetary funds and private investments for achievement of national Sustainable Development Goals, support for the implementation of public-private partnership, the provision of state guarantees, the introduction of long-term budget commitments in the application of the appropriate financial and budgetary mechanism for the implementation of socially significant projects.

Approaches to the development of financial support for sustainable development planning have been improved, in particular, by strengthening the transparency and coordinating function of the state to achieve the Sustainable Development Goals, improving the system of financial monitoring and control in this area.

Keywords: public administration, state financial support, sustainable development of the country, financial mechanisms, public-private partnership.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ДЕРЖАВНО УПРАВЛІННЯ	8
1.1 Концепції сталого розвитку в управлінській стратегії країни.....	8
1.2 Стратегії сталого розвитку на державному і місцевому рівнях	17
РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	30
2.1 Фінансування національних та місцевих стратегій сталого розвитку...30	
2.2 Публічне управління, як елемент сталого розвитку України	49
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	71
3.1 Державні механізми фінансування сталого розвитку	71
3.2 Сталий розвиток громад та територій України	75
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми. Схвалення Цілей сталого розвитку ООН як нової парадигми розвитку суспільства у двадцять першому столітті актуалізувало проблему розвитку системи державної підтримки забезпечення сталого розвитку. Для вирішення складних та вагомих завдань, що постали у цій сфері перед країнами світу, виникла необхідність перегляду національних прогнозних та програмних документів, зокрема, в частині забезпечення пріоритетного розвитку інфраструктури, критичної для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), та удосконалення механізмів державної підтримки у цій сфері. Особливої актуальності ці питання набули для країн, які мають застарілу й нерозвинену інфраструктуру та обмежений потенціал державного та місцевих бюджетів. Для таких країн важливим завданням стає підвищення ефективності використання бюджетних коштів та коштів, залучених від міжнародних фінансових організацій (МФО), що спрямовуються на інфраструктурний розвиток, а також стимулювання залучення приватних фінансових ресурсів до створення сучасної інфраструктури на умовах державно-приватного партнерства. До даного кола країн відноситься й Україна, яка визначилася з національними завданнями щодо досягнення Цілей сталого розвитку та індикаторами їх виконання. Зазначене обумовило необхідність удосконалення інституційного та фінансового забезпечення сталого розвитку.

Серед вагомих наукових досліджень у сфері удосконалення системи державного забезпечення соціально-економічного розвитку країни та розбудови методологічних підходів щодо підвищення ефективності управління державними фінансами можна назвати праці І. Запатріної, М. Карліна, М. Орлів, В. Колосової, М. Кужелева, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, А. Мазаракі, А. Нечипоренко, Д. Полозенка, Д. Дзвінчука, Л. Сідельникової, В. Федосова, І. Чугунова та інших.

Разом з тим, недостатньо дослідженими є питання удосконалення системи державної підтримки забезпечення сталого розвитку на засадах Цілей сталого розвитку. Зазначене свідчить про актуальність магістерської роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Мета і завдання дослідження є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень державного забезпечення сталого розвитку.

Для успішного досягнення мети слід вирішити низку завдань:

- розкрити сутність формування системи державного публічного фінансового забезпечення сталого розвитку;
- проаналізувати механізмів державної фінансової підтримки здійснення державно-приватного партнерства;
- удосконалити підходи до розвитку фінансового забезпечення планування сталого розвитку;
- узагальнити та систематизувати досвід застосування національних індикаторів Цілей сталого розвитку для оцінки ефективності державної політики у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою;
- удосконалити основні засади щодо формування державної публічної фінансової політики розвитку суспільно значимої інфраструктури;
- розвинути підходи до підвищення ефективності використання запозичень міжнародних фінансових організацій, інституційної спроможності органів публічного управління.

Об'єктом дослідження є державне публічне фінансове забезпечення сталого розвитку.

Предметом дослідження є теоретичні засади та механізми формування системи державного управлінського і фінансового забезпечення сталого розвитку.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності

формування системи державного управління і фінансового забезпечення сталого розвитку, механізмів державної фінансової підтримки здійснення державно-приватного партнерства. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід застосування національних індикаторів Цілей сталого розвитку для оцінки ефективності видатків бюджету. На основі методів узагальнення, синтезу та наукового абстрагування розвинуто підходи до підвищення ефективності використання запозичень міжнародних фінансових організацій, інституційної спроможності органів публічного управління, удосконалено основні засади щодо формування державної фінансової політики розвитку суспільно значимої інфраструктури.

Новизною даної теми дослідження полягає у виробленні неординарного підходу сприйняття сталого розвитку, котрий протягом останніх років більшість країн світу опрацьовують і адаптують до своїх національних вимірів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення та висновки магістерської роботи, стосовно державного управлінського і фінансового забезпечення сталого розвитку мають практичне значення у процесі підвищення інституційної спроможності органів публічної влади у сфері управління інвестиціями, забезпечення соціально-економічного розвитку країни

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінок, із них основного тексту 86 сторінок. Список використаних джерел містить 58 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ДЕРЖАВНО УПРАВЛІННЯ

1.1 Концепції сталого розвитку в управлінській стратегії країни

Концепція сталого розвитку розпочала свою історію становлення ще від наукових праць В.І. Вернадського про ноосферу. Він вважав що перед суспільством постало питання «... про перебудову біосфери в інтересах людства, що вільно мислить, як єдиного цілого» і цей новий стан біосфери він назвав ноосферою. В.І. Вернадський зазначав, що ноосфера – це «сфера людської думки». Він вірив, що перед людством, як «великою геологічною силою» відкриваються величезні можливості, які людина повинна використовувати тому, що вона «може і повинна своєю працею і думкою перебудовувати сферу свого життя, перебудовувати докорінно порівняно з тим, що було раніше»¹.

На думку академіка В.І. Вернадського: «Розум змінює все. Керуючись ним, людина використовує все, що його оточує, не тільки для себе особисто, але й для потреб громадського життя, Розум вводить в механізм земної кори нові потужні процеси, аналогічних яким до появи людини не було». Цю тезу розширив академік М.М. Моїсеєв, зазначивши, що сенс програми сталого розвитку полягає у тому, що: «людина знайшла розум і волю не для того, щоб пасивно сприймати те, що відбувається, а щоб, розуміючи можливі загрози, прагнути їх уникнути»².

Отже, запропонована цими вченими концепція ноосфери може стати основою діяльності суспільства щодо зниження загроз знищення цивілізації.

---

¹ Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. Київ: Наука, 1989. 261 с. URL: <http://www.spsl.nsc.ua/win/nelbib/vernadsky.pdf> (дата звернення: 15.09.2023).

² Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку: монографія / Л.В. Лисяк, О.В. Гриценко, С.В. Качула та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. Л.В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.

Базуючись на цій ідеології у 1983 році Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) створила Всесвітню комісію з навколишнього середовища і розвитку (далі – КНСР), яка піднесла питання сталого розвитку на глобальний рівень. Метою діяльності КНСР стало забезпечення економічного розвитку, безпечного для навколишнього середовища.³

За результатами тривалої роботи у 1987 році було опубліковано перший Звіт КНСР «Наше спільне майбутнє», підготовлений під керівництвом Г.Х. Брутланда, більш відомий як «Доповідь Брутланда». Ця доповідь містила у собі обґрунтовані попередження щодо необхідності зміни способу життя і діяльності людства задля запобігання подальшому погіршенню стану природного середовища. Саме у Звіті КНСР вперше було надано визначення поняття «сталий розвиток», яке сьогодні широко застосовується у світі, а саме - «розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби»⁴.

Публікація зазначеного Звіту та подальша робота КНСР створила підґрунтя для проведення у червні 1992 року в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), Конференції ООН, відомої як Саміт Землі. Зважаючи на катастрофічну глобальну екологічну ситуацію, на цій конференції було прийнято історичне рішення про зміну курсу розвитку усього світового співтовариства. Глави урядів і лідери 179 країн, що взяли участь у Саміті Землі, обговорили та прийняли програму «Порядок денний на XXI століття». Зазначена програма містила концепцію сталого розвитку та шляхи й механізми її запровадження у всьому світі.

Після цієї конференції Генеральною Асамблеєю ООН було створено Комісію зі сталого розвитку ООН, яка розробила та у 1996 році опублікувала індикатори сталого розвитку.

---

³ Process of preparation of the Environmental Perspective to the Year 2000 and Beyond. 1983. URL: <http://www.un-documents.net/a38r161.htm> (Last accessed: 17.09.2023).

⁴ Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Last accessed: 15.09.2023)

Нова концепція сталого розвитку системно поєднала три головні компоненти розвитку суспільства: економічну, екологічну і соціальну.

Економічна складова характеризується темпами економічного зростання, інвестиціями та інноваціями тощо; екологічна - застосуванням екологічно безпечних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, що забезпечують оптимальне використання обмежених природних ресурсів. Соціальна складова характеризується рівнем та якістю життя населення, залученням суспільства до розроблення та реалізації політики розвитку країн та територій (інклюзивністю).

Концепція сталого розвитку сформувала нову парадигму щодо визначення цих складових, особливо екологічної та соціальної складових. Як наголосив М.М. Моїсеєв: «Технічний розвиток абсолютно необхідний, але його недостатньо: іншою повинна стати цивілізація, іншим - духовний світ людини, його потреби, його ментальність». З екологічної точки зору, сталий розвиток має забезпечувати цілісність та поєднання біологічних і фізичних природних систем, включаючи створене людиною середовище. Соціальна складова орієнтована на людський розвиток та збереження сталості суспільної і культурної систем, на зменшення кількості конфліктів у суспільстві. Людина має стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Важливе значення у забезпеченні цих умов відіграє справедливий розподіл благ між людьми. Отже, важливим і складним завданням сталого розвитку є забезпечення рівноваги між цими трьома складовими.

Після конференції в Ріо-де-Жанейро спостерігалися певні спроби подолати кризові явища, базуючись на Концепції сталого розвитку. Водночас, досягти рівноваги між економічним ростом, соціальними потребами та навколишнім природним середовищем не вдалося.

Академік М. Моїсеєв надав таку характеристику Саміту Землі: «Це був важливий крок до загального перегляду основ нашої цивілізації, до народження майбутньої загальнопланетарної стратегії розвитку. І на нього

чекала вся наукова громадськість, всі ті, хто займався енвайроментальними проблемами».

Починаючи з 2000 року міжнародна спільнота наполегливо працює над реалізацією Стратегії сталого розвитку на глобальному рівні. Підвалини до імплементації нових принципів та підходів до формування національних стратегій розвитку було закладено у «Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй», схваленої у Нью-Йорку на Саміті тисячоліття 189 країнами 28 – членами ООН. Зазначений документ був спрямований на підвищення якості життя населення в цілому на планеті Земля та збереження навколишнього середовища у всьому світі. Перш за все, у ньому планувалося зосередити зусилля на економіках, що розвиваються, та на найбільш проблемних на той час напрямках, які було окреслено у так званих Цілях розвитку тисячоліття (далі – ЦРТ)⁵. На той час було визначено 8 таких цілей: подолання бідності; забезпечення якісної освіти впродовж життя; забезпечення гендерної рівності; зменшення дитячої смертності; поліпшення здоров'я матерів; обмеження поширення ВІЛ-інфекції / СНІДу, малярії та інших захворювань; сталий розвиток довкілля; глобальне партнерство для розвитку. Згадані цілі передбачали реалізацію 21 задачі, для кожної з яких було встановлено відповідні індикатори для світу в цілому. У 2015 році цю програму було завершено.

В реалізації цієї програми з досягнення Цілей розвитку тисячоліття активну участь взяла й Україна. За даними Національної доповіді «Цілі розвитку тисячоліття. Україна 2000 – 2015» наша країна внесла суттєвий вклад у реалізацію глобальної стратегії сталого розвитку за більшістю ЦРТ⁶. Так, було перевищено заплановані показники щодо забезпечення якісної освіти, зокрема, зросла кількість шкіл підключених до Інтернету; рівень смертності

⁵ Декларація тисячелетия Организации Объединенных Наций, 2000. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml (дата звернення: 18.09.2023).

⁶ Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000–2015. URL: <http://www.idss.org.ua/monografii/2015%20MDG%20Ukr%20Report%20DRAFT.pdf> (дата звернення: 24.06.2023).

дітей віком до 5 років зменшився на чверть; утрічі було зменшено кількість абортів; число померлих від туберкульозу зменшилась вдвічі. Отже, в Україні спостерігалася позитивна динаміка щодо досягнення більшості ЦРТ. Проте, деякі задачі залишилися невирішеними, зокрема: майже не змінилася на краще ситуація із гендерною рівністю; не зазнав позитивних змін показник частки сільського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання; не вдалося подолати бідність. Останній показник навіть суттєво погіршився у порівнянні з попередніми роками внаслідок ускладнення політичної та фінансово-економічної ситуації, різкого та значного послаблення курсу національної валюти, зменшення зайнятості населення тощо.

Особливої уваги вимагала Ціль 8 «Глобальне партнерство для розвитку», яка містила завдання, що передбачали створення механізмів реалізації усіх інших ЦРТ й була важливою для формування державної політики сприяння сталому розвитку.

На той час майже єдиним механізмом у досягненні ЦРТ було визначено офіційну допомогу в цілях розвитку (далі – ОДР), що передбачає «...виконання розвиненими країнами своїх міжнародних зобов'язань з пільгового виділення фінансових та технічних ресурсів для підтримки зусиль країн, що розвиваються, у сфері сталого розвитку, включаючи досягнення ЦРТ». Основними компонентами ОДР було визначено «двосторонню та багатосторонню підтримку проєктів та програм у сфері розвитку». Зазначена підтримка надавалася економічно розвинутими країнами для економік, що розвиваються, у різних формах та різними засобами: як в рамках проєктів донорської підтримки окремих країн, так і за проєктами технічної допомоги міжнародних організацій; як шляхом реалізації окремих важливих для реалізації ЦРТ проєктів, так і шляхом сприяння розвитку інституційної спроможності країн у певних сферах. Так, наприклад, за даними Комісії зі сталого розвитку ООН, ОДР у 2014 році склала 135,2 млрд. дол. США, а у 2015 році – 131,6 млрд. дол. США, що в реальному вираженні (з урахуванням інфляції та підвищення курсу долара в 2015 році) на 6,9 відсотків вище, ніж в

2014 році. Країнами які виконали свої зобов'язання за ЦРТ у повному обсязі були: Данія, Люксембург, Норвегія, Об'єднане Королівство Велика Британія й Північна Ірландія та Швеція.

Проте, як влучно підкреслила у своєму дослідженні Т.В. Кожухова, ОДР «може зробити значний внесок у задоволення потреб фінансування сталого розвитку: необхідним є не тільки збільшення обсягів допомоги, але й виконання зобов'язань розвинутих країн щодо надання ОДР на встановленому рівні в розмірі 0,7 % від валового національного доходу, що, як і раніше, має першорядне значення»⁷.

Програма реалізації ЦРТ мала значний успіх. По її завершенню постало питання щодо розроблення нових більш глобальних цілей подальшого розвитку світу.

Документом, який визначив нові орієнтири у розвитку людства, стала нова глобальна стратегія «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», яка була схвалена у вересні 2015 року в Нью-Йорку на Саміті ООН. У цій стратегії визначено нові амбіційні 17 Цілей сталого розвитку та 169 завдань, які мають бути вирішені на їх виконання. Новий перелік цілей охоплює широкий спектр питань, які відносяться до економічної, екологічної та соціальної сфер життя. Головним завданням ЦСР було визначено «...перетворення світу з метою задоволення потреб людини та вимог щодо економічного перетворення та одночасно спрямоване на захист природного середовища, забезпечення миру та реалізацію прав людини». ЦСР на наступні 15 років були спрямовані на: викоренення бідності; ліквідацію голоду; гарне здоров'я; забезпечення якісної освіти; гендерної рівності; доступ всіх до чистої води та належних санітарних умов; розширення використання відновлювальної енергії; створення умов для гідної праці та економічного зростання; розвиток інновацій та інфраструктури; зменшення нерівності; сталий розвиток міст та спільнот; відповідальне споживання; боротьбу зі

---

⁷ Кожухова Т.В. Офіційна допомога з метою розвитку: стан та тенденції. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: "Економічна думка", 2015. Том 22. № 1. С. 19-26

зміною клімату; збереження морських екосистем; збереження екосистем суші; мир та справедливість; партнерство заради стійкого розвитку.

Реалізація допомоги в цілях забезпечення сталого розвитку, основними компонентами, яких є чисті джерел ОДР:

- двосторонні проекти, програми технічного співробітництва в цілях розвитку;
- чисті субсидії на полегшення боргового навантаження;
- багатостороння ОДР;
- гуманітарна допомога;
- витрати на біженців у країнах-донорах.

За даними ООН у 2018 році чистий обсяг ОДР скоротився і склав 149 млрд. дол. США, що у реальному вираженні на 2,7 відсотків менше, ніж у 2017 році. У той же час, показник такого компоненту ОДР, як «двосторонні проекти, програми технічне співробітництво в цілях розвитку» виріс у реальному вираженні на 1,3 відсотка відносно 2017 року і займає більше половини від сукупного чистого обсягу ОДР у 2018 році.

Останнім часом, не дивлячись на взяті країнами-донорами зобов'язання щодо збільшення фінансування розвитку, обсяги ОДР у реальному вираженні зменшуються (у 2017 році - на 0,6 % по відношенню до 2016 року та у 2018 році - на 2,7 % по відношенню до 2017 року [13, 14]). Така тенденція, відповідно до звітів ООН, пояснюється зменшенням витрат країн-донорів у зв'язку з прийомом біженців.

Зауважимо, що досягнення ЦСР вимагає масштабного фінансування – адже необхідною умовою досягнення майже всіх цілей є розбудова відповідної інфраструктури (як інфраструктури життєзабезпечення, так і соціальної інфраструктури). Забезпечити створення цієї інфраструктури лише за рахунок бюджетних коштів та ОДР не є можливим – щорічно для цього необхідно вкладати сотні мільярдів доларів. З огляду на зазначене, реалізація нової глобальної Стратегії сталого розвитку є не можливим без залучення приватного бізнесу: його фінансових ресурсів, компетенцій, інституційної

спроможності⁸. Й ця обставина була визнана на Саміті ООН, де ухвалювалися ЦСР. Не випадково, сьогодні посилена увага приділяється реалізації ЦСР 17 щодо активного розвитку глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Важливу роль у досягненні ЦСР грає моніторинг, який має відслідковувати прогрес країн світу у досягненні ЦСР, своєчасно виявляти проблеми у цій сфері та планувати заходи, що дадуть змогу їх розв'язати. Зважаючи на це, у 2017 році Генеральною Асамблеєю ООН схвалена Резолюція щодо роботи Статистичної комісії, пов'язаної з діяльністю щодо реалізації Порядку денного в сфері сталого розвитку на період до 2030 року.

На сьогодні ця Статистична комісія затвердила Глобальне середовище індикаторів (далі – ГСІ), до якого увійшли 232 глобальних індикатори, розроблені Міжсекторальною агенцією та Експертною групою по Індикаторам ЦСР (Inter-agency and Expert Group on SDG Indicators)⁹. Цю систему індикаторів було затверджено для моніторингу за досягненням ЦСР на глобальному рівні.

Крім того, зазначеною Резолюцією була запроваджена практика щорічних доповідей Генерального секретаря ООН щодо реалізації ЦСР та проведення щорічних Політичних форумів високого рівня щодо сталого розвитку.

Зауважимо, що включені до ГСІ показники в основному призначені для здійснення обзору прогресу у досягненні ЦСР на глобальному рівні, але формування цих показників має здійснюватися, базуючись на даних окремих країн. Останні мають бути співставними між собою та стандартизованими, а також достовірними. В іншому випадку ООН отримає викривлений аналіз

---

⁸ Мар'янович М.Е. Фінансова складова глобального партнерства для досягнення цілей економічного розвитку. Фінансова політика як складова економічного розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12-13 квітня 2017 р.). Київ: Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2017. С. 232–234.

⁹ Inter-agency and Expert Group on SDG Indicators. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/> (Last accessed: 17.09.2023).

ситуації щодо досягнення ЦСР, що, у свою чергу, призведе до схвалення необґрунтованих та неефективних управлінських рішень.

Водночас, як застосування показників, що входять до складу ГСІ, так і додержання інших рекомендацій ООН, не є обов'язком для національних урядів. Приєднання до цих ініціатив здійснюється національними урядами на добровільних засадах. Крім того, далеко не всі країни готові до збору інформації щодо таких показників. Для цього існують різні причини, як об'єктивні, так і суб'єктивні: відсутність джерел інформації для її збору у форматі ГСІ, складності у трансформації системи звітності в країнах, низький інституційний потенціал статистичних органів та органів державного й місцевого управління, відсутність необхідних фінансових ресурсів для забезпечення збору відповідних даних тощо.

Так, відповідно до Звіту ООН щодо ЦСР за 2018 рік, здійснена Статистичним управлінням ООН оцінка потенціалу 6 країн (трьох з Африки, трьох – з Азії) довела, що їх статистичні офіси мають дані лише по 40 глобальним показникам ООН, данні ще по 47 показникам вважаються цими статистичними офісами легкодоступними (тобто вони розуміють, які джерела інформації мають використовуватися для їх збору). Щодо інших показників поки що немає розуміння – яким чином може бути налагоджено їх збір.

За твердженням ООН одним з основних джерел дезагрегованих даних, які необхідні для розробки, здійснення та моніторингу політики й програм в сфері розвитку, є перепис населення та житлового фонду. У Доповіді Генерального Секретаря ООН на сесії від 8 травня 2019 року зазначено, що у період 2008 – 2017 років 89% країн або територій провели перепис населення та житлового фонду щонайменше один раз.

Зазначене свідчить про те, що визначення національних індикаторів досягнення ЦСР є складним завданням для багатьох країн світу, особливо країн економік, що розвиваються. Підсумовуючи наведене слід зазначити, що розуміння принципів, на яких мають бути побудовані механізми реалізації ЦСР, є дуже важливим для України, яка не має належного досвіду

стимулювання сталого розвитку. Нашій країні вдалося досягти певного успіху у досягненні ЦРТ й без належної уваги до ЦРТ 8 та передбачених нею механізмів. Водночас, тоді це не мало такого впливу на досягнення результатів ЦРТ з огляду на таке.

По-перше, ЦРТ були набагато легші у досягненні в Україні з огляду на стартові позиції нашої країни. ЦСР є набагато складнішим завданням, особливо зважаючи на поточну фінансово-економічну ситуацію в Україні.

По-друге, досягнення ЦСР є комплексним складним завданням, яке потребує системного підходу та наявності стимулюючих механізмів, спрямованих на підвищення ефективності використання бюджетних коштів та коштів, що отримує країна в рамках міжнародної технічної допомоги на цілі розвитку, а також для створення сприятливих умов щодо залучення приватного бізнесу для вирішення відповідних завдань.

1.2 Стратегії сталого розвитку на державному і місцевому рівнях

Теоретичні і практичні питання забезпечення сталого розвитку досліджені у працях таких науковців: М. Скрипниченко, В. Сіденко, І. Чугунова, І. Лукьяненко, І. Запатріной, З. Бурик та інших.

Протягом останніх років більшість країн світу працюють над адаптацією своїх національних Цілей сталого розвитку до глобальних ЦСР. Багато з них вже взяли на себе зобов'язання розробити національні стратегії відповідно до глобальної стратегії сталого розвитку, як основу для досягнення ЦСР.

За інформацією, наведеної у дослідженні проф. І. Запатріної¹⁰, існує багато прикладів розроблення подібних стратегій задовго до «формального схвалення ЦСР Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році. Так, наприклад, Парламент Угорщини схвалив нову Національну рамкову стратегію сталого розвитку на 2012—2024 роки ще в березні 2013 року. У грудні 2013 року нову

---

¹⁰ Запатріна І.В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні», 2018. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/entrepreneurshipsupport/sdg-business-role-enhancement.html> (дата звернення: 08.08.2023)

стратегію сталого розвитку до 2050 року під назвою «Фінляндія — якою ми хочемо її бачити до 2050 року — Суспільні зобов'язання із сталого розвитку» схвалила Фінляндія. У лютому 2015 року була схвалена нова «Стратегія екологічного переходу до сталого розвитку на 2015—2020 роки» у Франції. На початку 2016 року нова стратегія сталого розвитку була схвалена у Швейцарії. У тому ж році Нідерланди визначили та опублікували свої національні цілі, спрямовані на покращення навколишнього середовища в контексті ЦСР».

Стратегіями, схваленими цими країнами, затверджено пріоритети щодо досягнення національних Цілей сталого розвитку, що були визначені з урахуванням глобальних ЦСР, а також запроваджено інституційні та фінансові механізми щодо їх реалізації.

Наявність таких стратегій є важливим з огляду на необхідність організації системної та скоординованої праці публічної влади, бізнесу та суспільства у напрямку забезпечення сталого економічного зростання та покращення на цій основі стану навколишнього середовища й підвищення якості життя людей. Поряд з іншим, такі стратегічні документи забезпечують стійкість системи державного управління та закладають основу для прогнозування майбутнього.

Як було зазначено вище, глобальні ЦСР визначають пріоритети соціально-економічного розвитку для всієї світової спільноти в цілому на найближчі 15 років. Результати реалізації глобальної стратегії сталого розвитку оцінюватимуться за середньозваженими показниками, базуючись на аналізі досягнень усіх країн світу. У свою чергу, кожна країна має свої, притаманні лише їй стартові показники щодо глобальних ЦСР. Ці показники іноді дуже суттєво відрізняються між собою для країн з різним рівнем економічного розвитку. Значна різниця існує й у потенціалі країн (економічному, інституційному, фінансовому тощо) щодо досягнення глобальних ЦСР. З огляду на це, національні індикатори ЦСР можуть суттєво відрізнятися від глобальних ЦСР.

Відповідно, різні країни мають вирішувати різні завдання для розв'язання існуючих проблем в зазначеній сфері. Відрізнитися буде й пріоритетність вирішення тих чи інших завдань у рамках кожної із ЦСР для різних країн та територій. Всі ці питання, а також можливості щодо виконання тією чи іншою країною взятих на себе зобов'язань щодо досягнення національних ЦСР до 2030 року, мають бути відображені у довгострокових національних стратегіях соціально-економічного розвитку та, відповідно, у галузевих стратегіях.

Такі стратегії дадуть змогу національним урядам мобілізувати наявні у них ресурси задля досягнення ЦСР. Крім того, наявність подібних стратегій забезпечить основу для оптимального спрямування відповідним країнам технічної та іншої допомоги з боку ООН та міжнародних фінансових організацій (далі – МФО). Адже у цьому випадку як ООН, так і МФО розумітимуть, які цілі поставлені країною для забезпечення сталого розвитку, якою мірою вони відповідають глобальним ЦСР, які проблеми є найбільш критичними для досягненні національних ЦСР та підтримка виконання яких завдань є найбільш затребуваною. Зазначене дозволить цим міжнародним інституціям ретельно спланувати свої дії щодо залучення необхідної допомоги таким країнам, базуючись на розумінні, наскільки реалістичними та такими, що відповідають принципам сталого розвитку й глобальним ЦСР, є національні стратегії та завдання, які мають бути здійснені для їх реалізації, а також які саме проблеми не можуть бути розв'язані цими країнами самостійно без інтелектуальної та фінансової допомоги з боку ООН та/або міжнародних фінансових організацій.

У цьому контексті актуальним є забезпечення перегляду (розробки) національних стратегічних документів на принципах та за ідеологією Порядку денного — 2030, визначення в них національних пріоритетів у відповідності до єдиної, зрозумілої всьому світу системи координат.

На думку проф. І. Запатріної, такі стратегічні документи на рівні країни (міста) мають дати відповіді бізнесу, населенню та світовій спільноті на такі

питання¹¹: «наскільки далеко та чи інша країна (територія) сьогодні перебуває від досягнення ЦСР (виходячи із середньозважених показників досягнення відповідних індикаторів); які цільові показники планується досягти за кожним із завдань у рамках сімнадцяти ЦСР до 2030 року і поетапно; яка інфраструктура є критичною для досягнення кожної із ЦСР; де й в чому публічна влада потребує допомоги бізнесу для досягнення цільових показників з тієї чи іншої ЦСР до 2030 року; чи планується державою (місцевою владою) надання сприяння в залученні бізнесу до досягнення певних завдань у рамках ЦСР».

Важливу роль в досягненні ЦСР повинні відігравати й міста, які у багатьох країнах формують та проводять самостійну політику щодо розвитку своєї території й мають для цього певний потенціал.

За даними Європейського банку реконструкції та розвитку (далі – ЄБРР) всі міста використовують більше 70 відсотків загальної світової енергії та виробляють біля 80 відсотків викидів парникових газів¹². Тому до глобальних Цілей сталого розвитку як одна з важливих була включена ЦСР 11 «Сталий розвиток міст і громад». Для досягнення цієї цілі, зокрема, передбачено виконання таких завдань, як: розробка і реалізація стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції; забезпечення доступності житла для всіх, збереження культурної і природної спадщини, зменшення негативного впливу забруднюючих речовин.

Аналіз зарубіжного досвіду доводить, що навіть в умовах відсутності національних стратегій сталого розвитку, міста розробляють власні стратегії сталого розвитку та за результатами їх реалізації забезпечують поліпшення якості життя своїх мешканців, а також стану навколишнього середовища, створюють сприятливі умови для розвитку підприємництва на своїх

---

¹¹ Zapatrina I. Sustainable Development Goals for Developing Economies and Public-Private Partnership – European Procurement & Public Private Partnership Law Review. 2016. №1. P. 39-45.

¹² Official site of the European Bank for Reconstruction and Development URL: <https://www.ebrd.com/> (Last accessed: 19.09.2023).

територіях. Зокрема, значного успіху щодо розвитку на умовах сталості та розумності вже досягли такі міста як Сінгапур (що одночасно є й країною), Лондон, Барселона, Амстердам, Берген.

Створення сталого та розумного міста починається з планування, основною складовою якого є визначення цілей та завдань щодо їх реалізації. Тому необхідною передумовою створення розумного міста є розробка стратегії сталого розвитку та індикаторів оцінки поставлених завдань, які відповідають національним ЦСР, а у разі їх відсутності – глобальним ЦСР.

Не менш важливою умовою забезпечення сталого розвитку є організація дієвого контролю та моніторингу за реалізацією стратегій, як національних й галузевих, так і міських, щодо досягнення внаслідок їх реалізації цільових індикаторів цих стратегічних документів.

Як вже було зазначено у першому параграфі цього розділу, визначення національних індикаторів досягнення ЦСР та, відповідно, цільових індикаторів документів стратегічної спрямованості на державному та місцевому рівні, є складним завданням для багатьох країн світу, особливо країн економік, що розвиваються. У той же час, без визначення таких показників, а також налагодження системи збору інформації щодо їх досягнення, неможливо оцінити ефективність національних планів/стратегій сталого розвитку та їх вплив на досягнення ЦСР. Тому на думку ООН в процесі формування таких планів та стратегій має бути оціненим «статистичний потенціал країни», зокрема щодо «наявності інструментарію для збору, надання та розповсюдження таких даних». Зазначене потребує створення національних платформ звітності та розповсюдження даних.

Серед позитивних практик створення таких платформ можна розглянути Інтернет платформу національної звітності щодо ЦСР, розроблену у 2016 році Адміністрацією загальних служб та Бюджетно-адміністративним управлінням США. Ця платформа також була впроваджена Управлінням національної статистики Великої Британії.

Незважаючи на те, що удосконалення цих Інтернет - платформ ще триває й у США, й у Великій Британії, ці країни надають допомогу у впровадженні подібних систем в інших країнах світу в разі їх зацікавленості.

Важливу роль у встановленні національних індикаторів ЦСР та здійснення на цій основі моніторингу реалізації національних програм і стратегій сталого розвитку також відіграє наявність розвинутої національної інституційної структури управління сталим розвитком. При визначенні такої структури важливо брати до уваги, що для ефективного реалізації стратегічних документів, що спрямовані на досягнення ЦСР, необхідно, щоб інституція, відповідальна за це питання, мала достатні права та повноваження, які б дали їй змогу мобілізувати зусилля всіх органів управління, що мають відношення до вирішення завдань, що постають у цій сфері¹³.

Існують різні приклади організації таких систем. Серед найбільш ефективних підходів ООН відзначає інституції, створені у Бангладеш, Республіці Білорусь, Коста-Ріці та Нігерії. Так, Уряд Бангладеш у 2016 році призначив Головного координатора при Канцелярії прем'єр-Міністра, якій несе відповідальність за здійснення національної програми моніторингу досягнення ЦСР. Одним з важливих завдань його діяльності є налагодження системи статистичного збору інформації за національними індикаторами ЦСР та здійснення кроків щодо розширення кількості таких індикаторів (з 70 на сьогодні до 178 у середньостроковій перспективі).

Генеральним секретарем ООН у його доповіді було відзначено позитивний досвід щодо залучення до процесу досягнення ЦСР й інших інституцій, зокрема національних парламентів, найвищих ревізійних управлінь та органів місцевого самоврядування. Зокрема, заслуговує на увагу досвід Нідерландів та Фінляндії щодо запровадження щорічних звітів урядів перед парламентами з питань здійснення ними заходів з досягнення ЦСР. Також корисним є доручати національним ревізійним управлінням перевірку

---

¹³ Мар'янович М.Е. Національні індикатори досягнення Цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 року. Інноваційна економіка. 2019. № 5-6. С. 133-138.

ефективності витрат коштів (державних та отриманих за рахунок міжнародної допомоги), що спрямовувалися на досягнення ЦСР. Подібний підхід вже застосовується у 20 країнах світу.

Важливим є залучення до цього процесу й органів місцевого самоврядування, які безпосередньо відповідають за стан розвитку інфраструктури життєзабезпечення на своїх територіях, що значною мірою впливає на якість життя населення¹⁴.

Досягнення ЦСР розраховане на 15 років, з яких п'ять років вже минуло. Отже, на сьогодні механізми, за допомогою яких країни світу будуть реалізовувати завдання, передбачені національними ЦСР, мали б вже бути розроблені та схвалені багатьма країнами світу, особливо тими, для яких досягнення ЦСР потребує значних зусиль. На жаль, цього не відбулося. Це завдання й досі лишається актуальним в контексті забезпечення сталого розвитку.

Важливу роль у підготовці та реалізації стратегій сталого розвитку відіграють міжнародні організації, які надають підтримку країнам в цілому, та містам зокрема, як у розробленні таких документів, так й у їх реалізації, включаючи підтримку у організації моніторингу реалізації таких стратегічних документів та залучення до цього процесу громадськості та бізнесу.

В ряді випадків наявність стратегічних документів розвитку регіону або міста є обов'язковою передумовою для залучення фінансових коштів МФО для реалізації інфраструктурних проєктів, які є важливими для розвитку території та затребувані суспільством. Так, наприклад Європейський банк реконструкції та розвитку розробив та запустив у 2016 році програму «Зелені міста», що передбачає сприяння у розробленні містами так званих «зелених стратегій» на місцевому рівні. Зазначені стратегії стають основою для планування кредитних програм розвитку інфраструктури цих міст з боку ЄБРР, а також програм технічної допомоги. Наразі ЄБРР вже здійснив

---

¹⁴ Мар'янович М.Е. Національні індикатори досягнення Цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 року. Інноваційна економіка. 2019. № 5-6. С. 133-138.

інвестування у інвестиційні проєкти міст-партнерів цієї програми майже 300 мільйонів євро та залучив біля одного мільярда євро від донорів¹⁵. Всі ці кошти були залучені для модернізації інфраструктури міст, які розробили та затвердили «зелені» стратегії, так звані «Плани дій Зеленого міста». На сьогодні за цією програмою ЄБРР працюють вже більше 20 міст, наприклад, Бішкек, Сараєво, Тбілісі, Варна, Белград, Єреван, Львів.

Одним з прикладів допомоги містам у підготовці стратегічних документів щодо їх розвитку є програма міжнародного співробітництва об'єднання міст C40-Smart Cities, метою якого є використання потенціалу міжнародного муніципального співробітництва для досягнення Цілей сталого розвитку, розповсюдження успішного досвіду розбудови «розумних» міст¹⁶.

Відома діяльність міжнародної мережі «Місцеві органи влади за сталий розвиток» (ICLEI), що об'єднує понад тисячу великих і малих міст 84-х країн світу, а також міжнародне об'єднання муніципалітетів «Угода мерів». Діяльність цих організацій сприяє міжнародному обміну досвідом у створенні умов сталого економічного і екологічного розвитку міст і населених пунктів, зокрема, шляхом підготовки стратегій розвитку міст.

В країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) функціонує Європейська програма міжнародної міської співпраці (IUC), яка формує напрями міжнародної співпраці, керуючись Цілями сталого розвитку, що мають відношення до створення умов «розумного зростання» міст і населених пунктів. В рамках цієї програми також надається підтримка розроблення стратегій сталого розвитку міст та регіонів.

Заслуговує на увагу глобальна ініціатива «Об'єднання зусиль з метою побудови «розумних» сталих міст» (U4SSC), запроваджена у 2016 році Міжнародним союзом електрозв'язку (ITU) та Європейською економічною

---

¹⁵ Official site of the European Bank for Reconstruction and Development URL: <https://ebrdgreencities.com/> (Last accessed: 17.09.2023).

¹⁶ C40-Smart Cities. URL: <https://www.c40.org/tags/smart-cities> (Last accessed: 17.08.2023).

комісією ООН (далі – ЄЕК ООН)¹⁷. Важливим результатом діяльності цієї програми стало розроблення пріоритетів розвитку сталих «розумних» міст і формування системи ключових показників ефективності для їх моніторингу і оцінки. Ці ключові показники ефективності сформовані та схвалені ЄНК ООН у відповідності до глобальних Цілей сталого розвитку. У теперішній час ключові показники ефективності, адаптовані з урахування місцевих особливостей, вже використовуються для моніторингу і оцінки у понад 50 містах світу (у т.ч. у Дубаї, Мальдонадо, Монтевідео, Сінгапурі, Валенсії тощо).

Цільові показники (індикатори), що містяться у стратегіях розвитку міст або галузевих стратегіях є важливими не лише для забезпечення моніторингу їх реалізації. Вони є основою для пріоритезації інфраструктурних проєктів, які пропонуються до реалізації в окремих галузях або для розвитку міст.

Методологія пріоритезації інфраструктурних проєктів на основі мультикритеріальної оцінки цільових індикаторів, визначених у державних, галузевих або міських стратегіях і програмах, (Infrastructure Prioritization Framework (IPF) була запропонована у 2016 році фахівцями Світового банку Дарвіном Марсело (Darwin Marcelo), Кледан Мандрі-Перротом (Cledan MandriPerrott), Шейлер Хазом (Schuyler House) та Джорданом Шварцем (Jordan Z. Schwartz)¹⁸.

Метою її розроблення стало надання допомоги національним урядам, міністерствам та містам у забезпеченні оптимального розподілу наявних ресурсів (фінансових та людських) на розвиток інфраструктури, особливо для тих країн/територій, де потреба у інвестиціях в інфраструктуру набагато перевищує можливості урядів / органів місцевого самоврядування залучити необхідні для цього фінансові кошти.

---

¹⁷ Committed to connecting the world. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx> (Last accessed: 19.05.2018).

¹⁸ Marcelo D., Mandri-Perrott C., House S., Schwartz J.Z. An alternative approach to project selection: The Infrastructure Prioritization Framework. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/844631461874662700/16-04-23-InfrastructurePrioritization-Framework-Final-Version.pdf> (Last accessed: 17.09.2023)

Зазначена методологія дає змогу визначитися з пріоритетністю реалізації інфраструктурних проєктів з огляду на їх вплив на досягнення цільових показників, затверджених відповідними національними або місцевими стратегіями.

Методологія пріоритезації інфраструктурних проєктів передбачає розгляд та оцінку проєктних пропозицій щодо модернізації (розбудови) інфраструктури відповідно до впливу цих проєктів на результативні показники, що визначаються у відповідності до цільових індикаторів відповідних стратегій сталого розвитку (національних, галузевих або міських) за двома категоріями соціально-екологічною та фінансово-економічною. Чим вище такий вплив, тим раніше має бути реалізований запропонований до розгляду інвестиційний проєкт (проєктна пропозиція). Застосування цієї методології дає змогу не лише пріоритетувати інфраструктурні проєкти залежно від їх важливості для соціально-економічного розвитку території та суспільства, але й врахувати бюджетні обмеження при формуванні плану їх реалізації на середньо- та довгострокову перспективу. Зазначене дозволяє визначити реалістичний та ефективний інфраструктурний план (для держави в цілому, окремої галузі або міста).

Методологія пріоритезації інфраструктурних проєктів пройшла успішну апробацію в країнах Азії і Латинської Америки й продемонструвала добрі результати забезпечення оптимального використання обмежених фінансових коштів задля розвитку інфраструктури, найбільш критичної для досягнення Цілей сталого розвитку.

Світовий банк рекомендує застосовувати цю методологію або інші подібні підходи у країнах з високими інвестиційними потребами, наявністю фіскальних обмежень, відсутністю детальної інформації по проєктах, а також недостатньою інституційною спроможністю публічної влади в плануванні інвестицій, що призводить до застосування суб'єктивних підходів до вибору інфраструктурних проєктів. Такий підхід дає змогу відійти від суб'єктивізму при формуванні інфраструктурних планів, забезпечуючи включення до них

дійсно пріоритетних з точки зору публічного інтересу інфраструктурних проєктів.

Перевагами використання даної методології є можливість впровадити на державному і місцевому рівні єдиний підхід до оцінки планованих інвестиційних проєктів і до їх пріоритетності.

Значною перевагою у використанні Методології пріоритезації інфраструктурних проєктів також є можливість здійснення попереднього аналізу проєктних пропозицій, базуючись на цілях і завданнях національної державної / міської політики, та з урахуванням існуючих бюджетних обмежень й інституціонального потенціалу. У цьому випадку держава (профільне міністерство, місто) спочатку визначається з пріоритетністю наявних проєктних пропозицій та можливостями їх реалізації в середньостроковій перспективі виходячи з бюджетних обмежень, а вже потім переходить до проведення детального аналізу ефективності проєктів з найвищим пріоритетом, включно з вибором оптимального з точки зору публічного інтересу механізму їх реалізації, у тому числі шляхом підготовки детального техніко-економічного обґрунтування проєкту. Тим самим держава / місцева влада економить значні кошти, які направляються на підготовку техніко-економічних обґрунтувань проєктів, реалізація яких не є пріоритетом у найближчій перспективі й може відбутися лише через тривалий проміжок часу.

Основою для впровадження цього механізму є адаптація соціально-екологічних і фінансово-економічних критеріїв, які використовуються у Методології пріоритезації інфраструктурних проєктів для оцінки проєктних пропозицій, до цільових показників державних стратегій і програм соціально-економічного розвитку. У свою чергу, для цього такі стратегії мають бути схвалені національними урядами (профільними міністерствами або містами), мати довгостроковий характер, та містити у собі чіткі та зрозумілі суспільству цілі та індикатори їх досягнення. В умовах сьогодення такі цілі та індикатори мають відповідати національним Цілям сталого розвитку, а у разі

їх відсутності – глобальним ЦСР. Застосування такого підходу дозволить зробити процес оцінки та вибору інфраструктурних проєктів прозорим і максимально об'єктивним, а також забезпечити оптимальне використання наявних фінансових ресурсів з точки зору досягнення результату.

Проведене дослідження дозволило виявити умови, необхідні для забезпечення сталого економічного розвитку територій (країн, регіонів, міст) на засадах ЦСР. Такими умовами є:

- визначення національних Цілей сталого розвитку;
- наявність довгострокових стратегій сталого розвитку, цільові індикатори яких відповідають національним ЦСР;
- запровадження системи моніторингу досягнення цих цільових індикаторів в процесі реалізації довгострокових стратегій та програм;
- забезпечення пріоритезації інфраструктурних проєктів, що плануються для реалізації з застосуванням коштів державного бюджету, запозичень від МФО під державні гарантії та на умовах державно-приватного партнерства;
- широке залучення суспільства до процесу планування та реалізації стратегій сталого розвитку на рівні держави та міст (інклюзивність сталого розвитку).

Додатково, слід взяти до уваги, що стратегії сталого розвитку, що розробляються на рівні держави (національні стратегії), та стратегії окремих галузей та міст, мають корелюватися між собою. Й, перш за все, це має бути забезпечено за рахунок співставності їх цільових індикаторів за умов відповідності їх національним індикаторам ЦСР (а за відсутності останніх – індикаторам глобальних ЦСР). Зазначене вимагає підсилення інституційної структури управління сталим розвитком як на рівні держави, так і на рівні галузевих міністерств та виконавчих органів місцевого самоврядування.

Найбільш ефективним засобом додержання цієї умови є відбудова ієрархії в питаннях планування сталого розвитку. Спочатку має бути затверджена національна стратегія сталого розвитку з чіткими та зрозумілими цілями й завданнями, та відповідними цільовими індикаторами, які мають

бути сформовані базуючись на національних ЦСП, а у разі їх відсутності – на глобальних ЦСР. Базуючись на цій стратегії міністерствами мають бути розроблені галузеві стратегії (плати) розвитку, а містами – стратегії сталого розвитку міст. Зазначені документи мають базуватися на цілях та завданнях національної стратегії сталого розвитку, але враховувати особливості певної галузі або території, які можуть вплинути на значення окремих цільових індикаторів, строки їх досягнення. Крім того, такими стратегіями другого рівня мають бути деталізовані заходи, спрямовані на їх виконання, визначені відповідальні за реалізацію стратегії загалом та її окремих заходів, встановлена система моніторингу та звітності реалізації стратегії, що передбачає інформування громадськості про перебіг події щодо виконання запланованих заходів та досягнення цільових індикаторів.

Зауважимо, що у певних випадках галузеві міністерства та міста можуть розробляти довгострокові стратегії сталого розвитку й не чекаючи схвалення національної стратегії сталого розвитку (якщо з певних причин, включаючи політичні, цей процес затягується на державному рівні). Профільні міністерства та місцева влада мають планувати розвиток відповідних галузей або міст незалежно від того, затверджена чи ні довгострокова національна стратегія сталого розвитку. Водночас таке планування має здійснюватися на єдиних засадах і принципах, та у єдиній системі координат, яка має бути сформована на базі національних або глобальних ЦСР.

Важливим питанням реалізації політики сталого розвитку на рівні країн та регіонів (міст) є формування системи фінансового забезпечення реалізації національної (галузевих, місцевих) стратегій сталого розвитку¹⁹.

---

¹⁹ Мар'янович М.Е. Становлення системи фінансового забезпечення сталого розвитку в Україні. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Kosice, Slovakia, 2020. Vol. 8. № 3. P.147-150.

РОЗДІЛ 2

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1 Фінансування національних та місцевих стратегій сталого розвитку

Необхідною умовою успішної реалізації довгострокових національних стратегій сталого розвитку та стратегій сталого розвитку міст є створення належної системи фінансового забезпечення. Зважаючи на це, розвиток державного фінансового регулювання постійно знаходиться в зоні уваги науковців та практиків, які досліджують різні аспекти залучення фінансування на забезпечення сталого розвитку в контексті досягнення ЦСР.

Теоретичні та практичні засади розвитку системи фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку закладено в працях таких науковців, як І. Чугунов, Л. Лисяк, М. Кужелев, І. Лук'яненко, Ю. Лисенко, М. Пасічний, В. Макогон, А. Нечипоренко. Питання фінансування розвитку інфраструктури за рахунок міжнародних донорів розкрито у працях Є. Ангела та В. Колосової. Проблеми фінансування інвестиційних проєктів висвітлено у працях О. Федорчак. Теоретичні і практичні питання застосування державно-приватного партнерства для реалізації інфраструктурних проєктів широко висвітлені у працях таких науковців як І. Запатріна, О. Сімсон, Т. Юр'єва, В. Кабашкин, О. Малахаєва, В. Шамбир, Е. Ковальова та інших.

Зауважимо, що майже всі Цілі сталого розвитку передбачають необхідність створення або модернізації економічної та соціальної інфраструктури. Особливо це стосується країн економік, що розвиваються, які мають переважно застарілу, неефективну та таку, що негативно впливає на навколишнє середовище, інфраструктуру. Модернізація цієї інфраструктури,

або створення нових сучасних інфраструктурних об'єктів у таких країнах потребує значних фінансових ресурсів.

У цій ситуації дуже важливим є пріоритезувати інвестиційні проєкти, що є важливими для інфраструктурного розвитку території, та визначитися з джерелами й механізмами їх фінансування.

Існує декілька основних джерел фінансування інфраструктурних проєктів: за рахунок капітальних видатків державного та місцевих бюджетів, за рахунок запозичень від МФО під державні або муніципальні гарантії; за кошти приватних інвесторів на умовах державно-приватного партнерства.

Розвитку бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку, у тому числі удосконаленню бюджетних механізмів економічного зростання приділяли увагу такі науковці: І. Чугунов, А. Павелко та Т. Канєва, І. Запатріна. У проведених ними дослідженнях було проаналізовано кращий міжнародний досвід у цій сфері та надані рекомендації щодо застосування його в Україні, які лишаються актуальними й до цього часу.

Розглянемо існуючі джерела фінансування інфраструктурних проєктів.

Кошти державного та місцевого бюджетів

Фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів зазвичай відбувається або безпосередньо через включення відповідних видатків до щорічного державного та/або місцевого бюджету, або через спеціально створені бюджетні фонди, які мають цільове спрямування.

У першому випадку фінансування зазвичай здійснюється за рахунок коштів загальних фондів відповідних бюджетів. Реалізація довгострокових інфраструктурних проєктів за рахунок цього джерела фінансування є ризикованою, оскільки витрати на капітальні видатки весь час переглядаються при затвердженні щорічних бюджетів, зважаючи на виникнення інших термінових потреб у фінансуванні, зміну політичних уподобань або структури політичних партій у парламенті (місцевій раді), які затверджують бюджети на відповідний рік. Наслідком такого стану справ є неефективне використання

бюджетних коштів. Фактично, кошти, спрямовані на реалізацію інфраструктурних проєктів, в разі повільного фінансування таких проєктів, не «працюють» на суспільно значимий результат.

Подібна ситуація спостерігається у багатьох країнах світу з низьким рівнем життя населення. Потенціал публічних бюджетів у таких країнах є дуже низьким, нагальні потреби у фінансуванні певних програм та проєктів, особливо тих, що носять соціальний характер, дуже високі. Зазначене призводить до намагання окремих політичних сил перерозподіляти видатки, які передбачені на розвиток інфраструктури, на інші, переважно соціальні ініціативи. Як наслідок, реалізація інфраструктурних проєктів розтягується на роки та у кінцевому результаті призводить не лише до відтермінування можливостей суспільства користуватися відповідними інфраструктурними об'єктами, але й до значних перевитрат коштів на їх фінансування у порівнянні з тим, якщо б фінансування відбувалося за планованим графіком.

Використання спеціальних бюджетних фондів для фінансування інфраструктури у таких країнах демонструє набагато кращі результати. По-перше, як правило, такі бюджетні фонди мають чітко визначені джерела їх фінансування, які прив'язуються до певних напрямів витрат. Й така система затверджується на рівні законів або рішень місцевих рад, а отже є досить сталою. По-друге, у цьому випадку можливим є більш точно спрогнозувати щорічні надходження до таких фондів й на основі цього оптимально спланувати витрати, що здійснюються за рахунок коштів відповідних фондів, на довгострокову перспективу. По-третє, кошти, що надходять до таких фондів, можуть використовуватися лише на цілі, чітко визначені у відповідних законах або рішеннях місцевих рад. Змінювати ці напрями під впливом певних суб'єктивних обставин, звичайно, можливо, але не так просто. З огляду на це, такий спосіб фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок бюджетних коштів вважається більш ефективним для країн економік, що розвиваються, та особливо для тих, політична ситуація в яких є нестабільною.

Отже, кошти державного та місцевого бюджетів є дуже важливим фінансовим механізмом забезпечення сталого розвитку країни, оскільки, як зазначено у Доповіді Міжурядового комітету експертів по фінансуванню сталого розвитку «мобілізація внутрішніх ресурсів посилює відповідальність держави за державну політику і дозволяє країнам рухатися шляхом, що веде до фінансової самостійності».

Запозичення від МФО

Важливим джерелом фінансування довгострокових інфраструктурних проєктів є запозичення від міжнародних фінансових організацій, які надаються на дуже сприятливих умовах, зокрема, передбачають надання запозичень на довгостроковій основі (на строк 15-20 років); низькі відсотки за користування кредитами; тривалий пільговий період, протягом якого мають віддаватися лише відсотки. Крім того, подібні запозичення зазвичай супроводжується наданням відповідним країнам та/або містам технічної допомоги на грантових засадах, що дає змогу активізувати проведення економічних реформ, підвищити інституційну спроможність публічної влади, впровадити сучасні фінансові та інституційні механізми у сфері забезпечення сталого розвитку тощо.

Додатковою перевагою участі у таких проєктах є можливість отримати експертний аналіз запропонованих для реалізації проєктів, зокрема, провести з залученням провідних міжнародних експертів необхідні технічні та екологічні дослідження, запланувати заходи щодо трансферу технологій тощо. Всі проєкти, що реалізуються за рахунок коштів МФО, обов'язково підлягають ретельному аналізу щодо їх екологічного впливу, що є запорукою створення сучасної, інноваційної та такої, що позитивно впливає на стан навколишнього середовища інфраструктури та гарантує надійність і якість послуг, що надаватимуться з її використанням.

Аналізу принципів та підходів, що використовуються міжнародними фінансовими інститутами в світі та в Україні, а також досвіду реалізації інфраструктурних проєктів в рамках програм співпраці України із Світовим

банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським 56 інвестиційним банком та іншими міжнародними організаціями та іноземними банками, що активно співпрацюють з нашою країною, присвячено праці доктора економічних наук В.П. Колосової²⁰. Питання фінансування розвитку інфраструктури за рахунок міжнародних донорів розкрито у працях Є. Ангела²¹ та інших науковців.

Як вже зазначалося вище, використання цього джерела фінансових ресурсів задля реалізації інфраструктурних проєктів можливо лише за певних умов. Зокрема, країни, що отримують кредитні ресурси в рамках програм, що фінансуються МФО, мають укласти з цими організаціями міжнародні договори щодо стратегії співробітництва з ними. Цими договорами, зокрема, визначаються пріоритетні напрями співробітництва; вимоги до проєктів, яким може надаватися фінансування в рамках програм відповідної МФО; спільні зобов'язання сторін, що стосуються умов реалізації інфраструктурних проєктів, що фінансуються такими організаціями.

Важливою умовою надання запозичень від МФО є впровадження ефективної системи управління реалізацією проєктів, яким надається фінансування, з боку бенефіціарів такої допомоги. Зазвичай це полягає у створенні так званих груп управління проєктами, які мають здійснювати моніторинг та контроль щодо їх реалізації, а також здійснювати методологічне забезпечення всіх учасників таких проєктів (застосування правил відповідної МФО для проведення закупівель за проєктами, контролю за досягнення цілей проєкту тощо). МФО надають підтримку у створенні та діяльності таких груп управління проєктами, забезпечуючи їх навчання в рамках проєктів технічної допомоги, що надаються на грантовій основі.

---

²⁰ Колосова В.П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. Економіка України. 2016. №12. С. 61–71

²¹ Ангел Є. Міжнародна фінансова допомога: скільки грошей і на що виділили донори для розвитку інфраструктури. VoxUkraine. 2018. URL: <https://voxukraine.org/uk/zaasfaltovani-milyardi-yak-yebr-svitovij-bank-ta-inshidonori-rozvivayut-infrastrukturu-ukrayini/> (дата звернення: 12. 09.2023).

Міжнародні державні фонди, які є в менш пільговими, ніж ОДР, як, наприклад, деякі позики від Міжнародного валютного фонду, Світового банку та інших міжнародних і регіональних фінансових установ, є головними джерелами середньострокового і довгострокового фінансування для країн, які ними користуються.

Офіційна допомога розвитку

Слід зазначити, що для сприяння країнам у досягненні ними Цілей сталого розвитку до 2030 року Організацією Об'єднаних Націй передбачена фінансова допомога країнам, що розвиваються, у підготовці та реалізації ними стратегій сталого розвитку, включаючи фінансування інфраструктурних проєктів.

Відповідно до визначення Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (далі - ОЕСР), офіційна допомога розвитку є офіційним фінансуванням, головною метою якого є сприяння економічному розвитку та добробуту країн, що розвиваються, й яке носить пільговий характер з елементом гранту не менше 25 відсотків (використовуючи фіксовану 10 відсоткову ставку дисконтування). Кошти ОДР складаються з внесків донорських урядових агенцій («двостороння ОДР») та багатосторонніх інституцій й спрямовуються для реалізації проєктів, спрямованих на розвиток країн, що розвиваються²².

Принципи надання та управління офіційною допомогою розвитку визначаються, зокрема, такими міжнародними документами, як:

- «Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги», затверджена у 2005 році. У цьому документі було сформовано 12 показників оцінки прогресу та ефективності використання офіційної допомоги;

- «Декларація тисячоліття» Організації Об'єднаних Націй, схвалена на Саміті Тисячоліття у 2000 році. Зазначеним документом було затверджено

---

²² Glossary of statistical terms. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/> (Last accessed: 19.09.2023).

Цілі розвитку тисячоліття на період до 2015 року, якими визначено пріоритетні напрями для надання офіційної допомоги;

- «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»²³.

Основоположні принципи, результати роботи та проблеми, які стали на шляху до реалізації ЦСР останнім часом розкрито у документі «Спеціальне видання: хід досягнення Цілей у сфері сталого розвитку. Доповідь Генерального секретаря».

Цілями сталого розвитку, зокрема завданнями 1 та 2 передбачено:

- підсилити мобілізацію внутрішніх ресурсів, в тому числі за рахунок міжнародної підтримки країн, що розвиваються, з метою зміцнення внутрішнього потенціалу в сфері збирання податків та інших надходжень;

- домагатися повного виконання розвиненими країнами своїх зобов'язань стосовно офіційної допомоги з метою розвитку, включаючи зобов'язання по виділенню 0,7 відсотка валового національного доходу на офіційну допомогу в цілях розвитку для країн, що розвиваються, в тому числі від 0,15 до 0,2 відсотка - для найменш розвинених країн.

За рахунок ОДР щорічно може бути мобілізовано досить значний обсяг коштів в цілях розвитку для країн, що розвиваються. І ці кошти мають бути ефективно використані.

Як зазначено у Доповіді Міжурядового комітету експертів по фінансуванню сталого розвитку «ОДР буде залишатися вкрай важливим елементом, і вона повинна бути сконцентрована там, де потреби є найбільшими, а можливості для мобілізації ресурсів – найслабшими».

Слід зазначити, що однією зі складових ОДР є міжнародна технічна допомога (далі – МТД) – безоплатна допомога у вигляді передачі знань, досвіду, ноу-хау та технологій для стимулювання економічного розвитку країн, що розвиваються.

---

²³ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. The United Nations. 2017. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R (Last accessed: 20.09.2023).

МТД може надаватися у різних формах, зокрема, шляхом передачі:

- будь-якого майна, необхідного для реалізації проєктів відповідного цільового спрямування;
- робіт і послуг спеціалістів з технічної підтримки таких проєктів;
- прав інтелектуальної власності, які сприятимуть реалізації цих проєктів;
- фінансових ресурсів для виконання відповідних проєктів.

Найбільш важливою та впливовою на досягнення завдань щодо досягнення ЦСР є МТД у формі фінансування проєктів, спрямованих на розвиток. Значну частину таких проєктів складають такі, метою яких є удосконалення інституційного та правового середовища в країнах, що розвиваються; підвищення інституційної спроможності органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства; просування та розповсюдження кращих світових практик.

Донорами МТД можуть бути як міжнародні організації (ОЕСР, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий Банк, організації ООН тощо), так і окремі зарубіжні країни.

МТД відіграє важливу роль у досягненні сталого розвитку багатьох країн світу, що розвиваються. Подібне стосується й України, якій за всі роки участі у програмах технічної підтримки донорами було виділено понад 9 мільярдів доларів США та здійснено державну реєстрацію 3414 проєктів МТД²⁴. Найбільш потужними донорами МТД в Україні є Європейський Союз, ПРООН, Сполучені Штати Америки через Агенцію США з міжнародного розвитку (USAID), Федеративна Республіка Німеччина через програму GIZ, Японія, Швейцарія, Великобританія, Швеція та інші.

У теперішній час актуальним завданням для всіх країн світу стає адаптація МТД до Цілей сталого розвитку (зокрема, відповідно до завдань,

---

²⁴ Довідка про міжнародну технічну допомогу Україні URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e485115d-5f7c-480d-ab90-563def7e4053&title=DovidkaProMizhnarodnuTekhnichnuDopomoguUkraini> (дата звернення: 17.09.2023).

визначених у ЦСР 17); а також підвищення ефективності її впливу на досягнення індикаторів ЦСР; забезпечення транспарентності надання та використання такої допомоги²⁵.

Зазначені завдання є важливими як для донорів МТД, так і для країн отримувачів такої допомоги, які мають визначитися з пріоритетними напрямками для спрямування МТД в контексті Цілей сталого розвитку та забезпечити її ефективне використання. Для того, щоб це зробити, необхідно впровадити заходи, які дадуть змогу пріоритезувати використання цих коштів залежно від впливу проєктів, на які їх буде спрямовано, на досягнення національних індикаторів ЦСР.

Державно-приватне партнерство

Потреби у розбудові критичної для досягнення ЦСР інфраструктури надзвичайно високі, особливо у країнах, що розвиваються. Публічні бюджети таких країн навіть теоретично не в змозі забезпечити фінансування проєктів, що дадуть змогу задовільнити ці потреби. З огляду на це, одним з найважливіших завдань нової глобальної стратегії сталого розвитку було визнано створення умов для залучення фінансових ресурсів приватного сектору розвинутих країн для розбудови інфраструктури у країнах, що розвиваються, на засадах державно-приватного партнерства. Оскільки, як зазначено у Доповіді Міжурядового комітету експертів по фінансуванню сталого розвитку «приватні ресурси історично є головною рушійною силою внутрішнього економічного зростання і створення робочих місць».

Задля вирішення цього завдання у заяві «від мільярдів до трильйонів» на третій Міжнародній конференції з фінансування розвитку в Аддис-Абебі, Ефіопія, регіональні багатосторонні банки розвитку взяли на себе зобов'язання резервувати на своїх балансах кредитні кошти з метою їх залучення до модернізації інфраструктури та стимулювання додаткових інвестицій не лише

---

²⁵ Мар'янович М.Е. Міжнародна технічна допомога та її роль у забезпеченні сталого розвитку. Фінансово-економічний та суспільний світовий розвиток: сучасні тренди і перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 січня 2017 р.). Київ: НАУКМА, 2017. С. 68–70.

з державних, але й з приватних джерел, сума яких обчислюється трильйонами доларів. З цього часу принципи, що містяться у заяві «від мільярдів до трильйонів», стали основою для обговорення питань фінансування розвитку та розроблення відповідних механізмів на міжнародних форумах з питань ЦСР.

Важливість залучення приватного бізнесу для досягнення Цілей сталого розвитку було проголошено Генеральний секретарем ООН Паном Гі Муном (2007—2016 рр.) вже на наступний день після схвалення ЦСР. Так, на Форумі приватного сектора ООН, який відбувся 26 вересня 2015 року, Пан Гі Мун зазначив, що «саме зараз настав час мобілізувати глобальну бізнес-спільноту. Справа зрозуміла. Досягнення ЦСР покращить умови для ведення бізнесу та розбудови ринків. Трильйони доларів з державних і приватних фондів мають бути переспрямовані на досягнення ЦСР, створюючи величезні можливості для відповідальних компаній у генеруванні рішень»²⁶.

Зауважимо, що у сучасних умовах залучення приватного бізнесу для реалізації інфраструктурних проєктів на умовах державно-приватного партнерства визнано одним з найбільш ефективних механізмів залучення інвестицій приватного сектору²⁷.

Для того, щоб чітко розуміти в чому полягає сутність державноприватного партнерства та чим цей механізм відрізняється від звичайної комерційної діяльності приватного бізнесу, наведемо деякі визначення ДПП, які використовуються в світі.

Євразійська економічна комісія використовує у своїй діяльності таке визначення ДПП – «один із способів реалізації інфраструктурних проєктів, заснований на довгостроковій взаємодії публічної та приватної сторін, при якому приватна сторона (бізнес) бере участь не тільки в створенні

---

²⁶ Secretary-General's remarks at the United Nations Private Sector Forum. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-09-26/secretary-generalsremarks-united-nations-private-sector-forum> (Last accessed: 12.09.2023)

²⁷ Мар'янович М.Е. Роль державно-приватного партнерства в досягненні Цілей сталого розвитку до 2030 року. Наукові записки НаУКМА. Серія: Економічні науки. 2017. Том 2. Вип. 1. С. 98-102.

(проектуванні, фінансуванні, будівництві або реконструкції) об'єкта інфраструктури, але і в його подальшій експлуатації та (або) технічному обслуговуванні в інтересах публічної сторони з метою отримання прибутку».

Світовий банк дає таке визначення ДПП – «це угоди між публічною та приватною сторонами з приводу виробництва і надання інфраструктурних послуг, які укладаються з метою залучення додаткових інвестицій і, що ще більш важливо, як засіб підвищення ефективності бюджетного фінансування»²⁸.

Центр ДПП Банку розвитку і зовнішньоекономічної діяльності визначає ДПП як «залучення приватного сектора для більш ефективного та якісного виконання завдань, що відносяться до публічного сектору (безпосереднє виконання, надання послуг споживачам, регулювання, відповідальність за організацію, виняткове право власності) на умовах компенсації витрат, поділу ризиків, зобов'язань, компетенцій».

Національний інститут стратегічних досліджень України дав таке визначення ДПП – ДПП «являє собою рівноправне та взаємовигідне співробітництво між державою, територіальними громадами (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватними інвесторами у межах реалізації проєктів, спрямованих на вирішення важливих для території соціально-економічних проблем».

На думку П.І. Шилепницького, «ДПП - це комплекс відносин, які є стабільними й тривалими, що виникають між державою в особі її центральних та регіональних органів виконавчої влади та регіонального й місцевого самоврядування, з однієї сторони, та представників бізнесу, інститутів громадянського суспільства й місцевих спільнот з приводу перерозподілу повноважень щодо створення інфраструктури загального користування, виконання робіт та надання послуг, які традиційно вважались монополією держави, врегулювання між сторонами у зв'язку із цим таких питань: розподіл

---

²⁸ The World Bank Group. URL: <http://www.worldbank.org> (Last accessed: 17.09.2023).

відповідальностей, ризиків, зобов'язань щодо фінансового забезпечення, проєктування, будівництва, реконструкції, модернізації, утримання, експлуатації, права власності, участь в управлінні та розподілі прибутку, що базується на принципах рівності, відкритості, недискримінації, змагальності, підвищення ефективності та мінімізації ризиків і витрат»²⁹.

Державно – приватне партнерство може реалізовуватися у різних договірних формах. Найбільш розповсюдженою є концесія. Водночас, в рамках ДПП застосовуються й угоди про спільну діяльність, оренди з інвестиційними зобов'язання, а також змішані угоди.

Загально визнано, що державно-приватне партнерство є дієвим фінансовим механізмом забезпечення сталого розвитку. Застосування цього механізму широко розповсюджено у країнах ЄС. За даними Європейського Експертного Центру ДПП³⁰ у 2019 році в країнах ЄС фінансового закриття досягли 29 проєктів державно-приватного партнерства загальною вартістю 9,8 млрд. євро. У порівнянні з 2012 роком сукупні показники кількості та вартості проєктів ДПП зменшилися. Незважаючи на позитивну динаміку у 2013, 2014, 2017 роках, у 2019 році прослідковується негативна динаміка щодо певного зменшення кількості проєктів ДПП, які досягли фінансового закриття, – на 24 % та зменшення вартості на 31% у порівнянні з попереднім 2018 роком.

Таку динаміку у залученні приватних інвестицій на умовах державно-приватного партнерства у країнах Європейського Союзу можна пояснити тим, що країни цієї зони є переважно високо економічно розвинутими. Інфраструктура у цих країнах є доволі розвинутою, й це стосується як транспортної інфраструктури, так і лікарень, шкіл, стадіонів тощо. Крім того, більшість з країн ЄС мають достатньо бюджетних коштів для будівництва інфраструктурних об'єктів. З огляду на це, їх потреби у залученні приватного бізнесу в інфраструктуру не є такими високими, як для країн розвинутих

---

²⁹ Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика: монографія. Чернівці, 2011. 455 с.

³⁰ Market Update, Review of the European PPP Market in 2019. URL: <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2020/03/Review-of-the-European-PPPMarket-in-2019.pdf> (Last accessed: 17.09.2023)

економік, наприклад таких, як Україна, яка має надзвичайно високу потребу у розбудові сучасної інфраструктури майже у всіх сферах – починаючи від систем енерго-, тепло- та водозабезпеченні та автомобільних доріг завершуючи школами, садочками, лікарнями. Незважаючи на це, сукупна кількість та вартість інфраструктурних проєктів, що реалізуються на умовах ДПП у країнах Європейського Союзу залишається досить значною.

Більш за все проєктів ДПП у 2019 році було реалізовано у таких країнах як Франція, Велика Британія та Бельгія. За останні п'ять років країнами - лідерами у вартісному та кількісному вираженні щодо реалізованих проєктів ДПП стали Велика Британія та Франція. Так, у 2019 році Велика Британія уклала 7 угод ДПП сукупною вартістю 3,3 млрд. євро, а Франція – 8 угод ДПП сукупною вартістю 1,8 млрд. євро. Загальна доля проєктів ДПП у Великій Британії та Франції, які досягли фінансового закриття у 2019 році, склала 52%.

В країнах ЄС проєкти ДПП переважно реалізувалися у таких сферах, як: освіта, транспортна інфраструктура, охорона здоров'я, оборона, природоохоронна, телекомунікаційна, житлово-комунальне господарство.

У 2019 році сферами, у яких фінансового закриття досягли найбільше проєктів ДПП, стали: транспортна, освітня та житлово-комунальне господарство. Найбільшим у вартісному та кількісному вираженні є транспортний сектор: загальна кількість укладених договорів – 10 на суму 6 млрд. євро. Зазначене повністю корелюється з Цілями сталого розвитку, які спрямовані на підвищення якості життя населення, створення умов для його мобільності та працевлаштування.

У той же самий час спостерігалася активність у підготовці та реалізації проєктів ДПП й в країнах Євразійського Союзу. У більшості випадків ці проєкти впроваджувалися у вигляді концесійних угод, що свідчить про те, що основна увага у цих країнах була зосереджена на розвитку економічної інфраструктури. Соціальні проєкти знаходилися на другому плані. Так, наприклад, за даними Євразійської Економічної Комісії в Республіці Казахстан станом на березень 2018 року на різних стадіях підготовки та

реалізації знаходяться 732 проекти ДПП, з яких по 198 укладені та зареєстровані договори ДПП. Основними сферами їх реалізації є освіта та охорона здоров'я.

Перші кроки у реалізації проектів ДПП у 2016 році зробила Республіка Білорусь. Станом на грудень 2016 року була укладена одна концесійна угода та 1080 інвестиційних договорів. Водночас, за новим законодавством розпочата підготовка семи пілотних проектів ДПП у таких сферах, як: транспортна, соціальна, житлово-комунальна та енергетична.

Останнім часом спостерігається тенденція щодо збільшення кількості проектів ДПП, що реалізуються з метою розвитку соціальної інфраструктури, зокрема, у транспортній сфері. Так, наприклад, за даними Європейського інвестиційного банку (далі – ЄІБ) у 2019 році фінансового закриття досягли 66 29 проектів ДПП на загальну суму 9,8 млрд. євро, серед яких більше половини фінансових ресурсів було виділено на проекти ДПП у транспортній сфері. У 2019 році Франція та Велика Британія запустили найбільшу кількість проектів державного приватного партнерства, 8 та 7 відповідно. Загалом з 2015 по 2019 роки Велика Британія стала лідером за кількістю укладених договорів ДПП, яка складає 70 договорів, в той час як Туреччина стала лідером за вартістю укладених договорів ДПП на суму 21,85 млрд. євро, значна частина яких також була реалізована по відношенню до модернізації інфраструктури у сфері охорони здоров'я та транспортній.

Слід зазначити, що 61% вартості всіх проектів ДПП країн Європи у 2019 році припадає лише на 6 із 29 проектів³¹, а саме:

- Тунель у Сильвертаун (Silvertown Tunnel) – (1.4 млрд. євро) у Великій Британії;
- Рухомий склад Netz Elbe Spree (Netz Elbe Spree Rolling Stock) – (1.3 млрд. євро) в Німеччині;

---

³¹ Market Update, Review of the European PPP Market in 2019. URL: <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2020/03/Review-of-the-European-PPPMarket-in-2019.pdf> (Last accessed: 17.09.2023)

- Відновлення Брентвудського району (Brentwood Borough Regeneration) – (1.2 млрд. євро) у Великій Британії;
- Шосе А9 в Амстердамі (A9 Amsterdam Motorway) – (850 млн. євро) в Нідерландах;
- Мережа широкопasmового доступу у Тарн і Гароні (Tarn-et-Garonne Broadband) – (656 млн. євро) у Франції;
- Трамвай в Льєжі (Tram de Liège) – (558 млн. євро) в Бельгії.

Незважаючи на підсилення уваги приватного бізнесу для реалізації проєктів у сфері соціальної інфраструктури, у т.ч. інфраструктури, що забезпечує надання освітніх послуг, до цього часу найбільше за все коштів приватним бізнесом вкладається у транспортну інфраструктуру³². Лідером у реалізації найбільших проєктів державного приватного партнерства є Туреччина, яка переважно реалізує проєкти ДПП у сфері транспорту та охорони здоров'я. Таким чином, у Туреччині 5 проєктів ДПП у 2018 році, досягли фінансового закриття на загальну суму 5,1 млрд. євро, що становить 36% від вартості всіх проєктів ДПП країн Європи у відповідному році. Слід зазначити, що найбільшими проєктами у країнах Європи у 2018 році стали:

- Міст Чанаккале - (3,1 млрд. євро) в Туреччині;
- Автомагістраль Анкара-Нігде - (1,2 млрд. євро) в Туреччині.

На думку багатьох науковців та фахівців, ключовим джерелом передової міжнародної практики, а також моделлю і натхненням для нових програм державно-приватного партнерства може бути визнана Канада, яка вже тривалий час успішно реалізує проєкти ДПП на своїй території.

На сьогодні в Канаді реалізуються 285 проєктів ДПП на загальну суму майже 139 млрд. дол. США. При цьому, найбільшу частку фінансових ресурсів, що складає 86% від загальної вартості усіх активних проєктів ДПП в Канаді, спрямовано на розвиток трьох секторів: транспортного (64 млрд. дол. США), енергетичного (26 млрд. дол. США) та охорони здоров'я (майже 30

³² Market Update, Review of the European PPP Market in 2018. URL: https://www.eib.org/attachments/epcc/epcc_market_update_2018_en.pdf (Last accessed: 17.09.2023)

млрд. дол. США). Одним з найбільших проєктів ДПП в Канаді є будівництво атомної електростанції в провінції Онтаріо «Атомна електростанція Брюса», сукупна вартість якого складає 23 млрд. дол. США. Реалізація проєктів у цій країні відбувається в основному на федеральному, муніципальному та провінціальному / територіальному рівнях.

Таблиця 1

Проєкти ДПП, що реалізуються на території Канади

Сектор	Кількість проєктів, шт.	Загальна вартість, дол. США	Загальна вартість, %
Транспортна сфера	78	64 233 478 000	46,09
Здоров'я	102	29 870 906 951	21,44
Енергетика	11	26 090 900 000	18,72
Правова сфера	23	6 678 700 000	4,79
Житловий сектор	10	4 081 900 000	2,93
Освіта	15	3 154 590 000	2,26
Водопостачання та водовідведення	21	2 019 623 000	1,45
Відпочинок та культура	15	1 423 200 000	1,02
Державні послуги	5	1 028 000 000	0,74
Інформаційні технології	5	772 700 000	0,55
Всього:	285	139 353 997 951	

Яскравим прикладом використання державно-приватного партнерства в інвестиційно-інноваційній сфері є США. У США наразі реалізується 47 проєктів на засадах ДПП у транспортній сфері, 10 з яких у формі концесії³³. Акценти у цій країні зроблено в основному на адміністративну присутність держави в інститутах державно-приватного партнерства з наданням переваг щодо фінансування будівництва, експлуатації і отримання прибутків з об'єктів спільних інтересів на користь приватного сектору. Задля надання повної, актуальної інформації по ДПП, спрощення комунікацій між державним і

³³ United States Department of Transportation «Interactive Map: New Build Facilities». 2020. URL: https://www.fhwa.dot.gov/ipd/p3/defined/new_build_facilities/projects_new_build.aspx (Last accessed: 19.09.2023)

приватним сектором з питань реалізації ДПП, проведення освітніх заходів і тренінгів по ДПП, усунення перешкод для реалізації ДПП, здійснення міжнародного діалогу з питань ДПП у США було створено Національну Раду з ДПП (National Council for PPP), що є некомерційною організацією у складі уряду.

Слід також зазначити, що з огляду на необхідність стимулювання приватного бізнесу для участі у проєктах, які спрямовані на створення (модернізацію) критичної для досягнення ЦСР інфраструктури, ЄЕК ООН розробила нову модель державно-приватного партнерства – «Державно-приватні партнерства, спрямовані на людину» (People First PPPs).

Ця модель пропонує принципово новий підхід до прийняття рішень у сфері ДПП. Оцінка проєкту, запропонованого для реалізації за участю приватного бізнесу, перш за все, повинна базуватися на його важливості для забезпечення належної якості життя людей, а не на фінансовій привабливості проєкту, як це часто відбувається зараз. Якщо проєкт дійсно важливий для людей, то публічна влада повинна знайти можливість його реалізувати. Або зробити це за рахунок коштів державного (місцевого) бюджету. Або структурувати проєкт таким чином, щоб він був привабливий для приватного бізнесу (прибутковим і з прийнятними для бізнесу ризиками). Останнє можливо з використанням державної підтримки, форми якої мають бути визначені законодавчо. Застосування моделі «Державно-приватні партнерства, спрямовані на людину» було підтримано й іншими регіональними комісіями ООН. Перша потужна підтримка впровадження цієї моделі відбулася 8 травня 2019 року, коли голови п'яти регіональних комісій ООН зібралися у Штаб-квартирі ЄЕК ООН в Женеві на 4-й Міжнародний форум ДПП³⁴ "Остання миля: просування спрямованих на людей ДПП відповідно до Порядку денного ООН зі стійкого розвитку на період до 2030

---

³⁴ The five United Nations Regional Commissions to work together to make PPP 'fit for purpose' for the 2030 Agenda for Sustainable Development URL: <https://www.unece.org/info/media/presscurrent-press-h/economic-cooperation-andintegration/2019/the-five-united-nations-regional-commissions-to-work-together-to-make-ppp-fit-for-purpose-for-the-2030-agenda-for-sustainable-development/doc.html> (Last accessed: 17.09.2023).

року", організованої ЄЕК ООН у співпраці з Економічною комісією ООН для Африки (ЕКА). На цьому заході обговорили питання спільної участі регіональних комісій ООН у розвитку та просуванні підходу щодо залучення приватного бізнесу в інфраструктуру на принципах Цілей сталого розвитку.

Розроблення та застосування цієї нової моделі ДПП вже призвело до зміни акцентів у залученні приватного бізнесу для модернізації інфраструктури. Якщо до недавнього часу ДПП переважно застосовувалося для розвитку соціальної інфраструктури та надання публічних послуг лише у економічно розвинутих країнах, то сьогодні ці проекти стають пріоритетними й для країн економік, що розвиваються. Хоча, безумовно, проекти удосконалення економічної інфраструктури (модернізація існуючих та будівництво нових транспортних магістралей, систем життєзабезпечення тощо) не втрачають своєї актуальності.

Подальший розвиток цієї моделі дасть змогу зробити ДПП потужним інструментом подолання величезного інфраструктурного розриву, який існує в світі, особливо в країнах із низьким та середнім рівнем доходу, забезпечуючи залучення приватного бізнесу у проекти, які створюють "цінність для людей" - із п'ятьма ключовими результатами:

- збільшення доступу та справедливості у отриманні послуг в сфері життєзабезпечення;
- відтворюваність та можливість тиражування успішних проектів;
- сталість та стійкість інфраструктурних проектів у довгостроковій перспективі;
- економічна ефективність інфраструктури;
- широке залучення до реалізації інфраструктурних проектів зацікавлених сторін.

Відповідно, акцент зміщується з використання концесій до моделей ДПП, заснованих на платі за доступність, яка має формуватися або за рахунок опосередкованих (непрямих) надходжень від реалізації тих чи інших інфраструктурних проектів, або за рахунок державного (місцевого) бюджету –

якщо відповідна інфраструктура є надзвичайно важливою для забезпечення певного мінімального рівня життєзабезпечення населення, що мешкає на тій чи іншій території.

Слід зазначити, що застосування моделі «Державно-приватні партнерства, спрямовані на людину» вимагає посиленої уваги до аналізу довгострокових зобов'язань держави в частині встановленої нею плати за доступність. А отже, в разі застосування цієї моделі професійний рівень державних службовців має бути на високому рівні, а механізми моніторингу фіскальних ризиків мають враховувати сучасні напрацювання у цій сфері.

Ще одна досить цікава форма ДПП визначена у Доповіді Міжурядового комітету експертів по фінансуванню сталого розвитку – «змішане фінансування». Вона є більш розширеною формою ДПП, оскільки поєднує у собі співпрацю не тільки державного та приватного секторів, але й ще залучає додаткові ресурси благодійних фондів спрямованих на вирішення глобальних питань. Таке фінансування є більш перспективним для реалізації таких проєктів, як інфраструктурні та інноваційні.

Метою «змішаного фінансування» є підтримка значущих стійких проєктів в тих сферах, де приватні інвестори не хочуть брати на себе ініціативу, оскільки результати проєктів важко перетворити в гроші або занадто високі ризики.

Досить продумане «змішане фінансування», дозволяє урядам ефективно використовувати офіційні засоби поряд з приватним капіталом, ділячись ризиками і прибутком, і при цьому досягати національних соціальних, екологічних і економічних цілей у сферах, що викликають заклопотаність у населення.

Значну роботу у напрямку підвищення інституційної спроможності публічної влади у цій сфері та розвитку інституційного середовища відіграють міжнародні організації. Так, наприклад, Світовий банк допомагає урядам таких країн приймати обґрунтовані рішення з питань підвищення доступності та якості інфраструктурних послуг, включаючи, в необхідних випадках,

використання державно-приватних партнерств, зокрема, шляхом вдосконалення методів збору даних, нарощування потенціалу, розробки і тестування інструментарію, сприяння розкриттю інформації та заохочення взаємодії з усіма відповідними зацікавленими сторонами.

Різноманітність форм взаємодії державного сектору та приватного капіталу обумовило існування різних форм ДПП, вибір та впровадження яких залежить, в першу чергу, від мети реалізації та сфери застосування обраного проєкту, а також від рівня прибутковості проєктів та механізмів розподілу проєктних ризиків³⁵.

Проте слід чітко розуміти, що погано продумані державно-приватні партнерства та інші змішані структури можуть призводити до високої прибутковості для приватного партнера, в той час як державний партнер буде нести всі ризики.

2.2 Публічне управління, як елемент сталого розвитку України

Як вже було зазначено вище, «Порядок денний в галузі сталого розвитку до 2030 року»³⁶, прийнятий 25 вересня 2015 року світовими лідерами на Саміті Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку визначив 17 Цілей сталого розвитку та 169 завдань. Країни світу взяли на себе зобов'язання розробити національні стратегії відповідно до Глобальної стратегії сталого розвитку та адаптувати національні завдання щодо сталого розвитку до ЦСР. На сьогодні всі країни світу дотримуються ЦСР і Україна не стала виключенням.

Протягом року в рамках адаптації національних Цілей сталого розвитку до ЦСР в Україні, за підтримки агентства ООН в Україні (далі – ПРООН) та за участі понад 800 провідних експертів з різних сфер діяльності, пройшли масштабні консультації на центральному та місцевих рівнях. Оскільки процес

---

³⁵ Пашенко Ю.Є., Корінь М.В. Державно-приватне партнерство як механізм фінансового забезпечення розвитку транспортної інфраструктури залізниць. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 74–79.

³⁶ Оленцевич Н.В., Ковальова О.В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України / Н.В. Оленцевич, О.В. Ковальова. Економічний аналіз: зб. наук. пр. Тернопіль: «Економічна думка», 2014. Том 15. № 1. С.134–143.

визначення національних завдань проходив відкрито, то, крім представників влади та міжнародних організацій, у заході брали участь також представники громадянського суспільства, ділової спільноти та громадських організацій. За результатами консультацій 15 вересня 2017 року Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» (далі – Національна доповідь)³⁷, яка була підготовлена Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (перед цим – Міністерство економічного розвитку та торгівлі України) та затверджена Міжвідомчою робочою групою високого рівня з питань організації процесу впровадження ЦСР в Україні. У цьому документі було визначено 86 завдань розвитку та 172 базових показників (індикаторів) для досягнення ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку³⁸. Деякі глобальні завдання не увійшли до національних з причин не релевантності чи не актуальності. Проте більшість завдань Глобальної стратегії ЦСР була врахована у національних завданнях.

Важливою ціллю є Ціль 17 «Партнерство заради сталого розвитку», оскільки міжнародне співробітництво та залучення іноземних інвестицій є важливою складовою досягнення сталого розвитку в Україні. Національна доповідь в рамках реалізації Цілі 17 передбачає виконання таких завдань:

- 1) мобілізувати додаткові фінансові ресурси на основі заохочення інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів;
- 2) послідовно знижувати боргове навантаження на економіку;
- 3) розвивати партнерські відносини влади і бізнесу для досягнення ЦСР.

Індикаторами вищезазначеної цілі визначено такі, як: кількість проєктів державно-приватного партнерства; відношення валового зовнішнього боргу до експорту товарів та послуг в річному вимірі; чистий притік прямих іноземних інвестицій; співвідношення обсягу приватних грошових переказів

---

³⁷ Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». 2017. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 24.09.2023)

³⁸ Мар'янович М.Е. Адаптація глобальної стратегії до національних завдань Цілей сталого розвитку в Україні. Стратегії та тренди економічного розвитку країн під впливом інновацій: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 січня 2018 р.). Київ: НАУКМА, 2018. С. 42–43.

з-за кордону із ВВП. Зокрема, планується протягом 2015 - 2030 років підвищити показники співвідношення обсягу приватних грошових переказів з-за кордону із ВВП (ВРП) з 5,75% до 6% та чистого притоку прямих іноземних інвестицій (за даними платіжного балансу) майже в 6 разів. Також передбачено зниження боргового навантаження на економіку в 4 рази та збільшення кількості проєктів державно-приватного партнерства в 9 разів з 5 у 2015 році до 45 у 2032 році.

Станом на 2019 рік вже визначено індикатори, цільові значення яких випереджають заплановані, і такі, за якими поки результати незначні або відсутні. Наприклад, у 2015 році Україна посідала 64 місце у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом (один з найбільш об'єктивних показників інноваційного розвитку різних країн, який щорічно подається Всесвітньою організацією інтелектуальної власності), а вже у 2019 році піднялась на 47 місце серед 129 країн світу, що перевищує на 3 позиції запланований показник на 2020 рік. Місце України за рейтингом Світового банку щодо легкості ведення бізнесу (Doing Business) покращилось лише на 10 позицій з 81 місця у 2015 році до 71 місця у 2019 році, що значно нижче від запланованого 30 місця у 2020 році.

Більшість показників підлягають кількісному вимірюванню, а отже потребують достатніх можливостей національної статистичної системи, проте, як зазначено в Національній доповіді, «аналіз наявної в Україні інформаційної бази для моніторингу глобальних показників досягнення ЦСР свідчить, що наразі органи державної статистики збирають інформацію щодо 96 показників. При цьому інформація збирається та розробляється: за 52 показниками – у повній відповідності до існуючих міжнародних стандартів; за 44 показниками – у неповній відповідності (частковій) до існуючих міжнародних стандартів». Ще 35 показників не підлягають кількісному вимірюванню. А інші індикатори залишаються невизначеними та потребують подальших уточнень та консультацій. Досягнення поставлених завдань

ускладнюється відсутністю інформаційної бази; методології та методики обчислення ряду індикаторів; недосконалістю законодавства.

Слід зауважити, що не всі індикатори національних Цілей сталого розвитку встановлені таким чином, щоб давати змогу здійснювати оцінку сталості економічного розвитку країни та можливість адекватно оцінити рівень досягнення країною ЦСР у розумінні, яке підтримується ООН. Наприклад, досягнення такого показника як реалізація до 2030 року 45 проєктів на умовах державно-приватного партнерства не може бути індикатором того, що інфраструктурні об'єкти, побудовані або реконструйовані в рамках реалізації таких проєктів, є важливими для суспільства з точки зору досягнення належного рівня комфортності та якості проживання на певній території, а також, що вони не створюють негативного впливу на навколишнє середовище. Для цього мають бути проаналізовані й інші фактори, зокрема такі, як спрямованість проєктів, результативні показники та їх кореляція з іншими індикаторами цілей сталого розвитку, доступність послуг, що надаватимуться з використанням інфраструктурних об'єктів, створених в рамках ДПП тощо. Тобто, як бачимо, окремі національні індикатори ЦСР мають бути уточнені та деталізовані. У той же час, це зауваження не знижує важливість затвердження національних індикаторів ЦСР та необхідність враховувати їх при розробленні документів, що визначають стратегічний розвиток країни (регіону) на середньо та довгострокову перспективу.

У зв'язку з реформою децентралізації влади постає актуальність розробки регіональних стратегій сталого розвитку з адаптованими до національних регіональними завданнями та індикаторами.

За оцінками дослідження, опублікованого ПРООН³⁹, «у цілому ЦСР для України відповідають духу та принципам Порядку денного 2030 та завданням

---

³⁹ Запатріна І.В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні», 2018. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/entrepreneurshipsupport/sdg-business-role-enhancement.html> (дата звернення: 08.09.2023).

глобальних ЦСР». У цьому дослідженні також відзначено амбіційність та складність завдань, виконання яких передбачено Національною доповіддю, та як найбільш складні й такі, що потребують залучення приватних інвестицій, визначено такі завдання:

- у 4 рази зменшити рівень бідності;
- удвічі підвищити продуктивність сільського господарства за рахунок використання інноваційних технологій;
- довести до 100% частку міського та сільського населення, яке має доступ до питної води гарантованої якості;
- майже втричі скоротити обсяги скидів забруднених стічних вод у водні об'єкти;
- у 3,5 рази збільшити частку енергії, виробленої з відновлюваних джерел; - удвічі знизити енергоємність ВВП;
- забезпечити підвищення рейтингу України в легкості ведення бізнесу, піднявшись з 81 на 20 місце;
- у 10 разів зменшити частку сільського населення, яке проживає на відстані понад 3 км від доріг із твердим покриттям;
- у 3,3 рази підвищити частку транспорту громадського користування та в 4 рази – частку транспортної інфраструктури й дорожнього сервісу, що враховують потреби людей з інвалідністю;
- у 7 разів підвищити частку доріг загального користування державного значення з твердим покриттям, що відповідають нормативним вимогам;
- у 5 разів підвищити витрати на виконання наукових і науковотехнічних робіт, а також більш ніж у 10 разів – частку реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової;
- забезпечити 100% затвердження регіонами стратегій розвитку та планів заходів щодо їх реалізації за участю громадськості; - майже в 3 рази збільшити площу природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- майже вдвічі збільшити кількість робочих місць у сфері туризму; - майже у 2 рази збільшити частку спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі

їх утворення; - втричі скоротити частку скидів забруднених стічних вод у загальному обсязі скидів до морського середовища; - забезпечити 100% задоволення населення Донецької та Луганської областей користуванням інфраструктурними об'єктами та рівнем надання послуг у сфері адміністративного управління.

У той же час, цільових досліджень з питання якою мірою відповідають визначені Україною індикатори тим, що були схвалені ООН, не проводилося. У Національній доповіді також не визначено систему та порядок проведення моніторингу досягнення цих показників, що значно послаблює ефективність імплементації цього документу.

Слід також зазначити, що органом, який відповідає за досягнення ЦСР в Україні, є Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (далі – Мінекономрозвитку). У цьому міністерстві питаннями ЦСР опікується профільний департамент. Це не дає змогу координувати здійснення 95 заходів в сфері досягнення ЦСР належним чином. Можливості міністерства щодо контролю та моніторингу ситуації у цій сфері є обмеженими. Не залучено до цього процесу й національний парламент – Верховну Раду України, а також контрольно-ревізійні органи, наприклад, такі, як Рахункова палата України. Ані Уряд, ані відповідальне за досягнення ЦСР міністерство не зобов'язано звітувати перед ними за виконання завдань, поставлених в рамках національних ЦСР, та за фінансові ресурси, які витрачаються на відповідні цілі.

Такий стан справ з інституційною структурою управління досягненням ЦСР в Україні значною мірою обумовлені невизначеністю правової природи такого документу, як Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Цей документ не схвалено ані законом, ані актами Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) цілі. Отже, для всіх органів влади, як державної, так і місцевої, він має суто рекомендаційний характер й, по факту, майже не враховується у програмних та стратегічних документах, що схвалюються на галузевому або

на місцевому рівні. Більш того, далеко не всі органи влади, особливо на місцях, навіть знають про його існування⁴⁰.

Зрозуміло, що за таких умов важко забезпечити досягнення національних індикаторів досягнення ЦСР у часових рамках, встановлених ООН, а також активно залучати до цього процесу Державну службу статистики (далі – Держстат). Відповідно, Україна поки ще не може включитися в процес щодо звітування з питань сталого розвитку в контексті досягнення ЦСР як того вимагає ООН.

Ситуація ускладнюється тим, що останній перепис населення проводився в Україні у 2000 році, тобто майже 20 років тому. За таких умов, особливо враховуючи процеси внутрішньої та зовнішньої міграції українців протягом 2013–2018 років, а також ситуацію з Кримом та Донбасом, навіть в разі забезпечення відповідності національних індикаторів тим, що затверджені ООН, надати достовірну інформацію з цього питання буде неможливим.

Проте вже 21 серпня 2019 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку» було затверджено 183 індикатори, у розрізі яких має здійснюватися збір даних для моніторингу реалізації 17 Цілей сталого розвитку, зобов'язав Державну службу статистики забезпечити збір таких даних та визначив перелік органів відповідальних за розрахунок індикаторів та подальшого їх подання до Держстату. Так, наприклад, Мінекономрозвитку повинно щороку у січні місяці надавати Держстату інформацію, щодо такого індикатора, як кількість проєктів публічно-приватного партнерства за регіонами та по Україні в цілому.

Наступним кроком України на шляху до досягнення ЦСР став Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року⁴¹. Цим Указом визначено національні Цілі

---

⁴⁰ Мар'янович М.Е. Національні індикатори досягнення Цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 року. Інноваційна економіка. 2019. № 5-6. С. 133-138.

⁴¹ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 17. 10.2023)

сталого розвитку, як подальший орієнтир при підготовці проєктів прогнозних і програмних документів та нормативно-правових актів. Також Президент України постановив забезпечити дотримання ЦСР України на період до 2030 року, які повністю відповідають глобальним ЦСР визначеними у Порядку денному ООН та зобов'язав КМУ провести аналіз прогнозних і програмних документів з урахуванням ЦСР України і запровадити дієву систему реалізації національних ЦСР, включаючи визначення механізмів їх досягнення, з подальшим щорічним звітуванням.

За ініціатииви Мінекономрозвитку було розроблено систему моніторингу реалізації ЦСР в Україні⁴², яка складається з таких частин:

- щорічний моніторинг показників досягнення ЦСР в Україні;
- щорічні моніторингові звіти з оцінки прогресу досягнення конкретних однієї-двох ЦСР;
- щорічні тематичні національні доповіді, які розкривають досягнення ЦСР крізь призму окремої суспільної групи або окремої проблематики, спільної для всіх ЦСР;
- моніторинговий звіт з оцінки прогресу досягнення всіх 17-ти ЦСР, раз на п'ять років.

Як результат, Державна служба статистики та Мінекономрозвитку розробили перший Моніторинговий звіт «Цілі сталого розвитку – Україна. 2019» (далі – Моніторинговий звіт), в якому висвітлено інформацію щодо національних показників за 17 цілями. Таким чином процес моніторингу реалізації ЦСР України було розпочато.

Важливою складовою у досягненні ЦСР є адаптація регіональних стратегій розвитку та стратегій сталого розвитку міст до Національної стратегії. За даними ЄБРР, всі міста використовують більше 70 відсотків загальної світової енергії та виробляють біля 80 відсотків викидів парникових

---

⁴² Цілі сталого розвитку. Україна – 2019. Моніторинговий звіт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/menu/st_rozv/publ/SDGsMonitoringReport_v08_24.09.2019.pdf (дата звернення: 19.09.2023).

газів⁴³. Тому важливим є забезпечення розроблення стратегій сталого розвитку на регіональному рівні або на рівні міст у відповідності з ЦСР 11 «Сталий розвиток міст і громад». Серед завдань цієї ЦСР, зокрема, визначені: забезпечення розробки і реалізації стратегій місцевого розвитку, доступність житла, збереження культурної і природної спадщини, зменшення негативного впливу забруднюючих речовин.

Як зазначила А.М. Позднякова, стратегія розумного міста має бути публічною та динамічною, включати цілі з конкретним часовим періодом для можливості відстеження прогресу, а також критеріями успіху. Місто має регулярно публікувати оновлення та досягнення на спеціально створеній платформі⁴⁴.

Сьогодні українські міста активно працюють у напрямку розроблення стратегій побудови розумних міст та реалізації передбачених ними заходів. Створення розумного міста починається з планування, основною складовою якого є визначення цілей та напрямків їх реалізації. Тому необхідною передумовою створення розумного міста є розробка стратегії сталого розвитку та індикаторів оцінки поставлених завдань.

Україна вже має певний досвід реалізації стратегій розумних міст, який в цілому базується на підходах, що запроваджуються ООН задля трансформацій міст у сталі та розумні. Серед великих міст, які активно працюють у цьому напрямку, слід виділити Київ, Харків, Вінницю, Тернопіль. Ці міста досягли певних успіхів у розбудові розумного сталого міста і вже можуть ділитися своїм досвідом щодо впровадження успішних інноваційних рішень, які роблять життя мешканців безпечним і комфортним, а процеси управління містом — відкритими та прозорими.

Першим містом в Україні, яке розпочало широке впровадження так званих «розумних» технологій, та яке активно створює міську цифрову

---

⁴³ Official site of the European Bank for Reconstruction and Development. URL: <https://www.ebrd.com/> (Last accessed: 10.09.2023)

⁴⁴ Позднякова А.М. Впровадження концепції розумних сталих міст в Україні: особливості та рекомендації. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. № 2 (70). С. 49-57

інфраструктуру, став Київ. Створення розумної (smart) інфраструктури Києва розпочалося у 2015 році⁴⁵.

Серед головних досягнень Києва у реалізації концепції «розумного» міста слід виділити такі:

- «Відкритий бюджет». Київ став першим містом в Україні, яке повноцінно запровадило програму «Відкритий бюджет», що робить бюджетний процес відкритим і прозорим. Система передбачає можливість громадського контролю у режимі он-лайн за надходженнями і витратами міського бюджету. Згідно статистиці, у середньому 2 тисячі киян щоденно відвідують онлайн сторінку «Відкритого бюджету» та переглядають дані. У розрізі районів можна переглянути інформацію про 100 найбільших платників податків міста (договори, акти виконаних робіт, суми бюджетних коштів тощо). Для підвищення активності киян в бюджетному управлінні створена система «Бюджет участі», в якій мешканці міста пропонують до фінансування конкретні проєкти.

- Система відкритих закупівель. Київ став першим містом в країні, яке запровадило таку систему електронних закупівель, і на сьогоднішній день понад 1800 структурних підрозділів здійснюють закупівлі через систему «ProZorro». Запровадження електронних закупівель через систему «ProZorro» призвело до зниження рівня корупції та економії бюджетних коштів у сфері державних закупівель.

- Розроблення електронних реєстрів відкритого доступу. Створення електронних реєстрів відкритого доступу, що стосується окремих сторін міського життя, створює основу для їх подальшого об'єднання у єдину інформаційну систему життєдіяльності великого міста. Серед електронних реєстрів, які на сьогодні функціонують в режимі відкритого доступу, електронний реєстр зелених зон міста; карта ремонтних робіт, які виконуються у місті; реєстр управління майном територіальної громади Києва тощо.

---

⁴⁵ Kyiv Smart City Hub. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/projects/> (Last accessed: 10.09.2023).

- «Електронна петиція». Новий сервіс створений з метою забезпечення зворотного зв'язку громадськості з органами міської влади. Він дає можливість мешканцям міста донести свої ініціативи до Київської міської ради. В разі отримання 10000 підписів протягом 90 днів, ці ініціативи мають бути розглянуті відповідальними особами Київської міської ради, при можливості виконані, також на них буде опублікована офіційна відповідь.

- «Безпечна столиця». В рамках програми «Безпечна столиця» місто оснащується камерами відеоспостереження, що допомагає у виявленні правопорушників і забезпеченні безпеки в місті. Завдяки програмі поліція Києва отримала сучасні засоби зв'язку, комп'ютери, автомобілі та інше обладнання, яке допомагає запобігати злочинам.

- LED-освітлення. У Києві LED-освітленням облаштовані 230 об'єктів. Це робить рух на вулицях комфортнішим і безпечнішим, а місту дозволяє економити на електроенергії до 30% бюджетних коштів. Роботи зі встановлення нового сучасного LED-освітлення на столичних об'єктах інфраструктури продовжуються.

- Вільний WI-FI. На сьогоднішній день понад 1,2 тис. одиниць міського громадського транспорту обладнані безпроводними точками доступу до Інтернет - мережі. Крім того, в столиці облаштовано 11 локацій з безкоштовним доступом до Wi-Fi. Це парк ім. Тараса Шевченка; станції метро «Золоті Ворота», «Палац Спорту», «Майдан Незалежності», «Палац «Україна». Крім того, доступ до мережі є на Михайлівській, Софіївській, Конtrakтовій та Поштової площах, біля НСК «Олімпійський» та в районі Фунікулеру.

- Формування інтелектуальних систем управління дорожнім рухом. Одним із кроків створення такої системи є впровадження системи моніторингу і спостереження за рухом громадського транспорту в режимі реального часу. Цей напрям є найбільш критичним для впровадження на сьогодні.

- Безготівковий розрахунок у метро. Київ став 5-м містом у світі, яке запровадило прохід в метро за допомогою безконтактних платіжних карток.

Сьогодні кияни можуть оплачувати безконтактно проїзд в метро за допомогою технологій PayPass, Google Pay, Apple Pay. Це зручно, швидко і надійно.

- Електронний квиток. З 1 листопада 2018 р. У Києві почалося тестування роботи електронного квитка для проїзду в громадському транспорті. Е-квиток – спеціальна проїзна картка, яку можна буде поповнювати коштами на проїзд. Пасажиру достатньо лише піднести квиток до валідатора (спеціального зчитувального пристрою) – і проїзд сплачено. На сьогодні вже встановлено близько 1200 валідаторів у наземному громадському транспорті та модернізована частина турнікетів у метро. Запровадження безготівкових розрахунків стимулює збільшення податкових надходжень до міського бюджету, оскільки сприяє виводу економіки з тіні. Крім того, впровадження безготівкових розрахунків на транспорті дозволяє отримати більше інформації про існуючі проблеми і потреби пасажирів і створити сервіси, які їм потрібні⁴⁶.

Проте у 2019 році Центр світової конкурентоспроможності IMD спільно із Сінгапурським університетом технологій та дизайну провели дослідження за результатами якого склали рейтинг найрозумніших міст світу⁴⁷. В десятку лідерів увійшли такі міста: Сінгапур, Цюрих, Осло, Женева, Копенгаген, Окленд, Тайбей, Гельсінкі, Більбао і Дюссельдорф. Київ також увійшов до цього рейтингу посівши лише 92 місце. Загалом до рейтингу найрозумніших міст світу потрапили 102 міста. Оцінювання проходило за п'ятьма показниками: охорона здоров'я та безпека, мобільність, активність, можливості та управління. За результатами опитування⁴⁸, найбільш пріоритетними сферами у м. Києві, що потребують нагального вирішення були визначені такі: корупція, дорожні затори та доступне житло.

---

⁴⁶ Ярлыкова А. Как построить "умный город": кейсы от мэров Киева и Дрогобыча. Рубрика. URL: <https://rubryka.com/ru/article/yakzbuduvaty-rozumne-misto/> (дата звернення: 19.09.2023).

⁴⁷ IMD and SUTD's unique ranking shows importance of citizens' needs in policymaking. URL: <https://www.imd.org/smart-city-observatory/smart-cityindex/> (Last accessed: 17.09.2023)

⁴⁸ Smart City Index. URL: file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/digital-smart_city_index.pdf (Last accessed: 17.09.2023).

На лідерські позиції у сфері цифрового розвитку поступово виходить Харків. У 2018 році на форумі «Kyiv Smart City Forum 2018» місто Харків було визнано лідером у номінації «Найкраще інноваційне місто»⁴⁹. Інноваційні рішення було реалізовано у таких сферах життєдіяльності міста, як:

- транспортна інфраструктура (інноваційна система прокладання рейок, табло прибуття транспорту, е-квиток у громадському транспорті, система безконтактної авторизації електромобіля, smart-світлофор);

- екологія (сміттепереробний завод із сортування та переробки відходів, удосконалення системи мулового господарства на очисних спорудах міста);

- державне управління (електронне урядування, портал електронних сервісів адміністративних послуг), та ін.⁵⁰

У Харкові діє система «Електронне місто», що включає електронні сервіси у таких сферах, як «відкритий бюджет», «електронне урядування», надання електронних послуг для громадян.

Сервіс «Електронне урядування» забезпечує відкритість діяльності місцевої влади і впроваджує механізми контролю за її діяльністю з боку громадськості. Все це сприяє розвитку електронної демократії, яка дає змогу підвищити рівень причетності громадськості до процесу державного управління на рівні міста. Крім того, застосування цього сервісу дозволяє вирішити такі завдання, як:

- інформування населення щодо аварійних та планово-попереджувальних робіт на об'єктах комунального господарства міста;
- забезпечення централізованого обліку комунального майна та прозорих розрахунків вартості його оренди;

- забезпечення надання адміністративних послуг населенню та представникам бізнесу в електронному вигляді.

⁴⁹ У рамках Kyiv Smart City Forum 2018 відбулося нагородження найкращих проектів українських міст. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/news/forum-rewarding/> (дата звернення: 19. 09.2023).

⁵⁰ Офіційний сайт Харківської міської ради. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/> (дата звернення: 15. 02.2022).

Харків залучає до розбудови «розумного» міста відомі вітчизняні та іноземні компанії. Так, протягом 2019 року було укладено угоди про співпрацю і партнерство між Харківською міською радою та компаніями «lifecel», «Hewlett Packard», «Dell Technologies», «Cisco», «Київстар», «Huawei Ukraine».

Мобільний оператор «Київстар» залучається до створення пілотних розробок у сфері електронних платежів і управління в міському транспорті, цифровій ідентифікації на міських порталах з використанням інфраструктури і даних компанії. Найближчою розробкою цієї компанії має стати поповнення електронного квитка з телефонного рахунка за допомогою SMS-повідомлення.

Оператор мобільного зв'язку «lifecell» бере участь у реалізації в Харкові smart-проектів за чотирма напрямками:

- «Безпечне місто» - передбачає впровадження системи масового оповіщення ENS, яка дозволяє в екстреній ситуації за кілька секунд зробити масову розсилку повідомлень або одночасні дзвінки.

- «Розумне місто» - передбачає збір і надання статистичних даних для оптимального планування туристичних і культурно-масових заходів.

- «Розумний транспорт» - впровадження оплати проїзду в громадському транспорті з мобільних телефонів.

- «Розширення покриття» і надання жителям міста доступу до якісної 4G інтернету в метрополітені⁵¹.

Харківський міський голова Геннадій Кернес і голова напряму «Smart City» в компанії «Cisco» (США) Маркус Віссман, 31 січня 2019 року підписали Меморандум про співпрацю, який передбачає участь компанії у цифровій трансформації інфраструктури Харкова за такими напрямками: інтелектуальне вуличне освітлення; інтелектуальне вимірювання якості повітря; елементи впровадження інтелектуальної транспортної системи; створення мережі

---

⁵¹ Харків та «lifecell» співпрацюватимуть в реалізації проектів «Smart City». URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/kharkiv-ta-lifecellspivpratsyuvatimut-v-realizatsii-proektiv-smart-city-41970.html> (дата звернення: 19. 02.2022)

передачі даних на базі технології LoRaWan для збору показників лічильників і даних різного роду датчиків; відстеження наявності вільних місць для паркування.

Компанія «Huawei Ukraine» реалізує проекти у транспортній сфері, спрямовані на створення безпечного дорожнього руху, оптимізацію транспортних потоків тощо. Передбачається встановлення відеосистем, з камерами високої роздільної здатності і великим набором аналітичних інструментів, щоб розпізнавати обличчя, напрямок руху і швидкість транспорту, а також структурувати дані (кваліфікувати окремо пішоходів, мотоцикли, машини тощо). Зокрема, 12 липня 2019 року відбулося підписання Угоди про співпрацю і партнерство та Угоди про нерозголошення конфіденційної інформації між Харківською міською радою та компанією «Huawei Ukraine» задля реалізації спільних проектів в рамках концепції «Kharkiv Smart City», яка включає будівництво Міського ситуаційного центру, оптимізацію роботи комунальних служб і міських структур, підвищення безпеки в Харкові тощо⁵².

Компанія «Dell Technologies» співпрацює за напрямом ІТ-трансформації інфраструктури міста Харків, зокрема, 13 вересня 2019 року Харківський міський голова Геннадій Кернес, генеральний менеджер «Dell Technologies» у Північній та Східній Європі Софі Роннертц і генеральний менеджер «Dell Technologies» в Україні Ірина Волк, підписали меморандум про співпрацю в рамках реалізації проекту «Розумне місто», який спрямований на:

- аналіз даних систем відеоспостереження в реальному часі (захист периметра об'єктів, поведінка натовпу, моніторинг персональної поведінки та ін.);

---

⁵² Харків спільно з компанією «Huawei» розробить концепцію «Розумного міста». URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/kharkiv-spilno-zkompanieyu-huawei-rozrobit-kontseptsiyu-rozumnogo-mista-42091.html> (дата звернення: 20.02.2022).

- інтелектуальне управління бригадами «швидкої допомоги», дронами, натільними камерами поліцейських тощо; - забезпечення електронної безпеки об'єктів і систем;

- забезпечення зв'язку в реальному часі з громадянами та впровадження системи інформування жителів міста.

Компанія «Hewlett Packard Enterprise» в особі генерального директора компанії в регіонах Східної та Південної Європи Мартіна Кубала та Харківська міська рада в особі міського голови Геннадія Кернеса, 9 квітня 2019 року підписали меморандум про співпрацю в побудові системи «Розумне місто» шляхом створення пілотних технічних розробок і рекомендацій відразу за декількома напрямками, до яких відносяться:

- система запису і аналізу відео з камер спостереження;
- автоматизація служб швидкого реагування;
- управління в сфері вивезення відходів; - моніторинг роботи систем водопостачання та інтелектуальний захист стратегічних об'єктів міста.

Подібні зрушення у напрямку розвитку розумних міст запроваджуються не тільки у великих містах України. Прикладом може слугувати місто Дрогобич, яке у 2018 році було визначено переможцем у номінації «Відкрите місто» на форумі «Kyiv Smart City Forum 2018»⁵³. У місті створена платформа «Розумна громада», яка базується на поєднанні технологій «відкриті дані», «електронне урядування», «електронна демократія» і використовується для ефективного управління ресурсами громади в інтересах сталого розвитку.

Створення платформи «Розумна громада» передбачало декілька етапів:

- розгортання платформи «Розумне місто» та проєкту «Відкриті дані»;
- впровадження компонентів «Розумні громадяни»;
- впровадження компонентів «Розумне урядування»; - організація стратегічного розвитку на базі міжнародних стандартів сталого розвитку та

---

⁵³ Перемога на щорічному конкурсі від Kyiv Smart Forum в номінації «Відкрите місто року». URL: <https://drohobychrada.gov.ua/перемога-на-щорічному-конкурсі-від-kyiv-smart-foru/> (дата звернення: 15.02.2022).

оперативного планування завдяки платформі «Розумне місто» та сервісу «Відкриті дані».

Ще одним показовим прикладом трансформацій малого міста у стале та розумне відповідно до принципів ЦСР є місто Вознесенськ Миколаївської області. У теперішній час, місто в рамках участі у міжнародній регіональній програмі «Об'єднані розумні міста» Європейської Економічної Комісії ООН, яка спрямована на вивчення концепції розумних міст у різних географічних умовах, вже підготувало так званий «профіль розумного сталого міста» (аналітичний звіт щодо оцінки ситуації в місті щодо індикаторів ЦСР) та розпочало підготовку стратегії свого розвитку⁵⁴.

Проте, як наголосила А.М. Позднякова проаналізувавши зарубіжний досвід, міста із систематизованим підходом та стратегіями краще забезпечують потреби своїх мешканців, ніж ті, що просто займаються розробленням розумних додатків на запит.

Між тим, не зважаючи на таку активність міст щодо свого розвитку на умовах розумності та сталості, їх діяльність у цій сфері поки що обмежується застосуванням інформаційних та інноваційних технологій для надання адміністративних та інших послуг (оплата транспортних послуг тощо) мешканцям міст та організацією зворотного зв'язку з суспільством з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій. Майже нічого не відбувається з реалізації проєктів, які передбачають відновлення (модернізацію) існуючої та створення нової сучасної інфраструктури. Подібні проєкти не лише не реалізуються, але навіть не розробляються. Завдання щодо їх реалізації не представлені у стратегіях розвитку міст. Інфраструктурних планів розвитку міст взагалі немає у жодному місті в Україні. Правда, не має їх й на загальнодержавному та галузевому рівні. Зазначене послаблює можливості країни у досягненні тих національних ЦСР, які потребують створення певної критичної для них інфраструктури. Зважаючи на те, що

---

⁵⁴ Миколаївщину відвідали міжнародні експерти в рамках проєкту Smart-City. URL: <http://www.mk.gov.ua/UA/news/?id=42737> (дата звернення: 20. 02.2022).

підготовка та реалізація інфраструктурних проєктів є довготривалим процесом, потребує залучення висококваліфікованих фахівців та значних фінансових ресурсів, починати цю діяльність треба терміново. Й першим кроком на цьому шляху має стати розроблення стратегій сталого розвитку міст, які передбачають поглиблений підхід до урахування в них завдань як національних, так і глобальних ЦСР. Другим кроком у цьому напрямку має стати розроблення міських інфраструктурних планів.

Подібний підхід вже почав застосовуватися в Україні невеликими містами (м. Олександрія та м. Бурштин), які підготували та затвердили стратегії сталого розвитку своїх міст у 2016 та 2018 році, відповідно, базуючись на національних та глобальних ЦСР у широкому розумінні. У цих стратегіях навіть здійснено попередню пріоритезацію інфраструктурних проєктів, які мають бути реалізовані цими містами задля досягнення ЦСР. На порядку денному у цих міст розроблення місцевих інфраструктурних планів.

Також свої стратегії сталого розвитку та плани заходів з їх реалізації в кінці 2019 року та на початку 2020 року затвердили такі області як: ІваноФранківська⁵⁵, Одеська, Львівська, Харківська.

У 2020 році на сесії Львівської міської ради був презентований «План заходів «Зеленого міста» для Львова». Цей план був підготовлений містом за сприяння ЄБРР в рамках програми «Зелені міста». Він містить детальні індикатори її реалізації; перелік інвестиційних проєктів щодо розвитку сприятливої для поліпшення навколишнього середовища інфраструктури, які переважно будуть фінансуватися за рахунок запозичень від ЄБРР; а також детально прописаний механізм моніторингу та контролю реалізації цього стратегічного документу, у тому числі громадськістю. Зазначений документ міг би стати прикладом для інших міст у розробленні своїх стратегій, зокрема тих, які вже заявили про свою зацікавленість щодо участі у програмі ЄБРР «Зелені міста» (м. Київ, Маріуполь, Кривий ріг, Хмельницький).

---

⁵⁵ План заходів з реалізації Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2023 роки. URL: <https://orada.if.ua/decision/1381-34/> (дата звернення: 23.02.2022).

Не менш важливою умовою досягнення сталого розвитку є забезпечення контролю та моніторингу за реалізацією стратегічних документів. У цій сфері українським містам ще багато чого треба зробити. Зазвичай, як держава, так і органи місцевого самоврядування звітують за результатами реалізації своїх стратегій та планів на щорічній основі, але далеко не завжди. Водночас, ці звіти в основному носять суто формальний характер та не відображують досягнення містами цільових індикаторів їх виконання (за наявності). Громадськість до цих процесів майже не залучається. Інформація про проблеми у реалізації тих чи інших заходів таких програм та стратегій у відкритому доступі відсутня.

Слід також зауважити, що ані Верховна Рада України, ані Рахункова палата України не беруть участі у процесі моніторингу та контролю за діяльністю органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування щодо виконання ними заходів, спрямованих на досягнення ЦСР.

Як результат, стратегії розвитку окремих галузей в Україні й досі розробляються без урахування національних Цілей сталого розвитку, не є скоординованими одна з однією, що не дає змоги ефективно працювати у напрямку вирішення завдань, що містяться у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна». Так, відповідно до аналізу, проведеного у Керівництві ПРООН «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні», зазначено, що відповідно до Національної доповіді основними сферами, які потребують залучення фінансування на реалізацію інфраструктурних проєктів, є такі: енергоефективність і чиста енергія, водопостачання та водовідведення, транспортна інфраструктура, наука та інновації, поводження з побутовими відходами, туризм, охорона здоров'я, освіта, інфраструктура на територіях, що постраждали внаслідок конфлікту. Саме на вирішення завдань у цих сферах, у першу чергу, мають спрямовуватися фінансові кошти як державного та місцевих бюджетів, так і кошти, залучені в рамках програм МФО та від приватного бізнесу на умовах державно-приватного партнерства. Між тим, органи виконавчої влади, у сфері відповідальності яких знаходиться

розвиток цих сфер, (зокрема, Державне агентство у сфері енергоефективності та енергозбереження, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство інфраструктури України) досі не привели свої галузеві програми у відповідність до національних Цілей сталого розвитку, як це було передбачено відповідним Указом Президента України. Жодної інформації щодо цього питання та Цілей сталого розвитку взагалі на їх офіційних сайтах не міститься.

Між тим, як зазначається у наведеному вище дослідженні, у теперішній час «тільки у Мінекономрозвитку існують спеціальні підрозділи, що опікуються питаннями Порядку денного — 2030 та державно-приватним партнерством. У всіх інших міністерствах і державних агенціях таких підрозділів не існує».

Доволі низькою є й інституційна спроможність у сфері ЦСР органів місцевого самоврядування (далі – ОМС). Ці органи не мають у своєму складі спеціальних інституційних одиниць, що опікуються цими питаннями. Низькою є кваліфікація працівників ОМС у цій сфері, а також з питань стратегічного планування розвитку територій.

За висновками, наведеними у Керівництві ПРООН, «система координації діяльності всіх міністерств та відомств у сфері ЦСР та ДПП не визначена, комплексного взаємозв'язку між цими сферами в діяльності публічної влади не встановлено. У той же час, саме ОМС можуть відігравати важливу роль у досягненні ЦСР, особливо це стосується завдань щодо створення (модернізації) інфраструктури у сфері водопостачання та водовідведення, теплопостачання, поводження з побутовими відходами, доріг місцевого значення та міського громадського транспорту, муніципальних закладів освіти та охорони здоров'я, об'єктів туристичної інфраструктури. Усі ці об'єкти перебувають у комунальній власності».

Особливим фактором для забезпечення сталого розвитку міста є фінансова складова. Реалізація проєктів спрямованих на створення та розвиток розумних міст потребує значних фінансових вливань, ані державний, ані

місцеві бюджети в Україні не мають можливості забезпечити. Тому досягнення Цілей сталого розвитку як на рівні держави, так і на рівні міст не є можливим без фінансової підтримки приватного сектору, яка для реалізації довгострокових та фінансово ємних проєктів має здійснюватися на умовах державно-приватного партнерства. А в контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки першочергового значення набуває залучення додаткових ресурсів для пошуку можливостей удосконалення інфраструктури⁵⁶.

Зважаючи на обмежений потенціал державного та місцевих бюджетів України та досить невеликі обсяги капітальних видатків, що включаються до їх складу, надзвичайно актуальним є запровадження пріоритезації проєктів, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів. На сьогодні певні підходи до пріоритезації проєктів та формування так званого «пакету» державних інвестиційних проєктів, застосовується лише для відбору проєктів, що реалізуються відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність». Між тим, методологічні підходи, що використовуються до такого відбору є занадто суб'єктивними та не використовують сучасні методології пріоритезації проєктів відповідно до цільових індикаторів, що містяться у стратегічних документах, що визначають засади розвитку території або окремої галузі, наприклад, методологію Світового банку щодо пріоритезації інфраструктурних проєктів на основі мультикритеріальної оцінки цільових індикаторів, визначених у державних, галузевих або міських стратегіях і програмах (Infrastructure Prioritization Framework (IPF))⁵⁷.

Застосування цієї або іншої подібної методології в рамках середньострокового бюджетного планування дозволило б ефективно використовувати обмежені бюджетні ресурси зважаючи на публічний інтерес та очікування суспільства. До того ж, це дало б змогу позбавитись бази для

---

⁵⁶ Дибя М.І. Проблеми розвитку концесії в Україні. Фінанси України. 2017. №5. С. 53-62.

⁵⁷ Marcelo D., Mandri-Perrott C., House S., Schwartz J.Z. An alternative approach to project selection: The Infrastructure Prioritization Framework. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/844631461874662700/16-04-23-InfrastructurePrioritization-Framework-Final-Version.pdf> (Last accessed: 17.09.2023)

лобіювання депутатами місцевих рад спрямування бюджетних видатків на ті проекти, що містять суто комерційний інтерес та не відповідають пріоритетам розвитку території та Цілям сталого розвитку. Відповідно, зменшилося б підґрунтя для корупції.

Подібний підхід міг би бути корисним й при залученні приватного бізнесу в інфраструктуру на умовах державно-приватного партнерства. Слід активніше залучати бізнес, як вітчизняний, так і закордонний, для реалізації проектів державно-приватного партнерства як на державному, так і на місцевому рівні, орієнтуючи його насамперед на реалізацію проектів, найбільш затребуваних суспільством та тих, що відповідають національним ЦСР.

Українські міста вже мають певний досвід залучення приватного бізнесу для реалізації суспільно значимих проектів, зокрема, тих, які здійснюються на виконання стратегій сталого розвитку міст (наприклад, досвід Києва та Харкова). Але таке партнерство поки ще не стосується реалізації інфраструктурних проектів та здійснюється поза межами державно-приватного партнерства. Зазначене партнерство має бути переведено на новий стратегічний рівень.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

3.1 Державні механізми фінансування сталого розвитку

Цілі сталого розвитку охоплюють велику кількість комплексних та складних у реалізації питань, а отже їх досягнення потребує не лише розроблення стратегічних документів, але й розвитку відповідного інструментарію щодо їх реалізації. Саме з огляду на це при формуванні ЦСР особливу увагу приділено саме механізмам їх реалізації (фінансовим, інституційним, правовим тощо), які передбачені в рамках Цілі 17 «Партнерство заради сталого розвитку». Одним з важливих інструментів та таких, що потребують серйозної уваги, є фінансові механізми забезпечення сталого розвитку. Зважаючи на комплексність та складність завдань щодо досягнення ЦСР, держави мають застосовувати системний підхід до фінансування інфраструктурних проєктів та запроваджувати стимулюючі механізми, спрямовані на підвищення ефективності використання бюджетних коштів та коштів, що отримує країна в рамках міжнародної технічної допомоги на цілі розвитку, а також створювати сприятливі умови для залучення для вирішення відповідних завдань приватного бізнесу на засадах державно-приватного партнерства.

Реалізація стратегій сталого розвитку вимагає ефективного застосування всіх механізмів, що наявні у тій чи іншій країні. Зазначене стосується й України. Основними джерелами фінансування проєктів розвитку інфраструктури такої, як: енергетична (будівництво високовольтних повітряних ліній, реконструкція магістральних газопроводів); транспортна (будівництво доріг, метро); комунальна (модернізація систем тепло- та водопостачання й водовідведення) в нашій країні на сьогодні можуть бути:

- капітальні видатки державного та місцевих бюджетів; - кошти, залучені державою від міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та банків;

- кошти приватного бізнесу, залучені на умовах державно-приватного партнерства.

Зазначені джерела фінансування мають ефективно використовуватися на розбудову критичної для досягнення ЦСР інфраструктури (як економічної, так і соціальної). Така інфраструктура для України визначена у Національній доповіді. Завдання щодо розбудови інфраструктури в рамках досягнення ЦСР та потенційні джерела їх фінансування наведені у табл. 2

Таблиця 2

Завдання, що вимагають розбудови інфраструктури, визначені у Національній доповіді, та потенційні джерела фінансування відповідних інфраструктурних проєктів

Завдання	Потенційні джерела фінансування
<i>Енергоефективність та чиста енергія, ЦСР 7</i>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшити частку енергії, виробленої з відновлюваних джерел, у 3,5 рази; ▪ знизити енергоємність ВВП у 2 рази; ▪ зменшити технологічні витрати електричної енергії в розподільчих мережах в 1,3 рази; ▪ зменшити втрати тепла у тепломережах в 1,7 рази 	ДФРР, ДІП, ФЕ, МФО, ДІПІ
<i>Водопостачання, ЦСР 6</i>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечити доступ до питної води гарантованої якості 100 % міського та сільського населення; 	ДФРР, ДФРВ, ДІП, МФО, ДІПІ
<i>Водовідведення, ЦСР 15</i>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ скоротити обсяги скидів забруднених стічних вод у водні об'єкти майже втричі; ▪ скоротити частку скидів забруднених стічних вод у загальному обсязі скидів до морського середовища втричі 	ДФРР, ДФРВ, ДІП, МФО, ДІПІ
<i>Поводження з побутовими відходами, ЦСР 12</i>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшити частку спалених та утилізованих відходів у загальному обсягу їх утворення майже у 2 рази 	ДФРР, ДІП, МФО, ДІПІ
<i>Транспортна інфраструктура, ЦСР 9</i>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ зменшити частку сільського населення, яке проживає на відстані понад 3 км від дороги з твердим покриттям, у 10 разів; ▪ підвищити частку транспорту громадського користування у 3,3 рази та частку транспортної інфраструктури й дорожнього сервісу, що враховують потреби людей з інвалідністю, у 4 рази; ▪ підвищити частку доріг загального користування державного значення з твердим покриттям, що відповідають нормативним вимогам, у 7 разів; 	ДФРР, ДФ, ДІП, МФО, ДІПІ

Наука та інновації, ЦСР 2, 9	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшити частку реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової більш ніж у 10 разів; ▪ підвищити витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт у 5 разів; ▪ підвищити продуктивність сільського господарства за рахунок використання інноваційних технологій удвічі 	ДФРР, ДІП, МФО, ДІП
Туризм, ЦСР 11	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшити кількість робочих місць у сфері туризму майже вдвічі 	ДФРР, ДІП, МФО, ДІП
Охорона здоров'я, ЦСР 3	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ зменшити смертність дітей у віці до 5 років майже у півтора рази; ▪ зменшити кількість хворих з діагнозом ВІЛ майже у 2 рази; ▪ зменшити кількість смертей від цереброваскулярних хвороб серед чоловіків в 1,4 рази, серед жінок — у 1,3 рази; ▪ зменшити кількість смертей від злоякісних новоутворень у жінок у віці 30—59 років в 1,3—1,4 рази 	ДФРР, ДІП, МФО, ДІП
Освіта, ЦСР 4	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшити показник охоплення дітей до 5 років дошкільними навчальними закладами в 1,3 рази; ▪ збільшити кількість університетських міст у 2 рази 	ДФРР, ДІП, МФО, ДІП
Відновлення інфраструктури на територіях, що постраждали внаслідок конфлікту, ЦСР 16	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечити задоволення населення Донецької та Луганської областей користуванням інфраструктурними об'єктами та рівнем надання послуг у сфері адміністративного управління на 100 % 	ДФРР, ДІП, МФО, ДІП

Джерело: складено автором на основі⁵⁸.

Фінансування за рахунок коштів державного бюджету

Незважаючи на низький потенціал державного та міських бюджетів, цілий ряд інфраструктурних проєктів реалізується в Україні за рахунок коштів державного бюджету. Зокрема, державним бюджетом передбачена можливість забезпечення цільового фінансування інфраструктури, що сприятиме прискоренню економічного розвитку, за рахунок таких джерел:

- спеціальні бюджетні фонди, такі як Державний фонд регіонального розвитку (далі – ДФРР), Державний дорожній фонд (далі – ДФ), Державний фонд розвитку водного господарства (далі – ДФРВ) ;

- капітальні видатки, що здійснюються за рахунок коштів, що передбачаються на реалізацію державних інвестиційних проєктів, які обираються щорічно у порядку, встановленому Законом України «Про інвестиційну діяльність» (далі – ДІП).

⁵⁸ Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». 2017. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 24.09.2023).

Крім того, з метою підтримки ініціатив щодо енергоефективності, впровадження інструментів стимулювання і підтримки здійснення заходів з підвищення рівня енергетичної ефективності будівель та енергозбереження, зокрема в житловому секторі, в Україні утворено Фонд енергоефективності у формі державної установи (далі – ФЕ). Засновником цієї установи є Кабінет Міністрів України. Діяльність цього фонду розпочалася у 2019 році.

В рамках Державного бюджету України створено низку спеціальних фондів, кошти яких можуть використовуватися на створення (модернізацію) критичної для досягнення національних ЦСР інфраструктури (табл. 3).

Таблиця 3

Фонди, створені у складі державного бюджету України, задля фінансування інфраструктурних проєктів різного спрямування

Назва Фонду	Опис
Державний дорожній фонд	Розпочав діяти з 1 січня 2018 року в рамках спеціального фонду Державного бюджету України. Основна мета — створення цільового джерела фінансування будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг
Державний фонд регіонального розвитку	<p>Державний фонд регіонального розвитку створено у складі загального фонду державного бюджету. Надходження до нього мають передбачатися в обсязі не менше 1 % прогнозного обсягу доходів загального фонду проєкту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період.</p> <p>Кошти цього фонду спрямовуються на виконання державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій розвитку, включаючи програми й заходи розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць</p>

Державний фонд розвитку водного господарства	Державний фонд розвитку водного господарства створено у складі спеціального фонду державного бюджету 7 грудня 2017 року. Кошти цього фонду спрямовуються на фінансове забезпечення заходів з експлуатації водогосподарського комплексу; будівництва та реконструкції меліоративних систем; захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь; централізованого водопостачання сільських населених пунктів, які користуються привізною водою; модернізації та розвитку водогосподарського комплексу
--	---

Джерело: складено автором на основі⁵⁹.

Надходження до цих фондів (крім ДФРР) та характер проєктів, для фінансування яких може використовуватися цей фінансовий ресурс, визначені Бюджетним кодексом України.

3.2 Сталий розвиток громад та територій України

Порядки використання цих коштів затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням державних органів, які є головними розпорядниками використання відповідних бюджетних коштів. Для ДФРР це Міністерство розвитку громад та територій України, для ДФ – Міністерство інфраструктури України, для ДФРВ - Міністерство енергетики та захисту довкілля України.

Порядки використання коштів цих фондів та, відповідно, процедури, що визначають критерії вибору проєктів, які фінансуватимуться за рахунок коштів кожного з цих фондів, визначаються Кабінетом Міністрів України. Водночас, ці процедури є занадто спрощеними та не можуть вважатися ефективними з огляду на їх сприяння на сталий розвиток. Оцінки впливу цих проєктів на досягнення індикаторів національних ЦСР цими нормативними актами не передбачено.

Вибір державних інвестиційних проєктів здійснюється на щорічній основі Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства

⁵⁹ Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 19.09.2023)

України за погодженням з бюджетним комітетом Верховної Ради України. Законом України «Про інвестиційну діяльність»⁶⁰ та постановами Кабінету Міністрів України визначено вимоги до підготовки проєктів, що розглядаються як кандидати у державні інвестиційні проєкти; встановлено порядок проведення експертизи цих проєктів; затверджено критерії відбору проєктів для надання їм державної підтримки за рахунок державного бюджету, а також порядок моніторингу їх реалізації. Інформація за результатами моніторингу реалізації державних інвестиційних проєктів є відкритою та оприлюднюється на сайті Державного казначейства України на щорічній основі. Водночас потребує подальшого удосконалення порядок вибору таких проєктів за результатами оцінки їх впливу на досягнення національних Цілей сталого розвитку.

Фінансування за кошти МФО

Міжнародні фінансові організації використовують різні форми співробітництва у взаємовідносинах з Україною, зокрема надають технічну допомогу та кредитні кошти, що залучаються для здійснення різноманітних проєктів. Умови надання кредитів МФО, а саме процентна ставка, термін погашення, пільговий період визначаються програмами співробітництва між Україною та цими МФО. У той же час, такі умови за багатьма показниками є набагато кращими, ніж у запозичень, які отримуються з інших джерел.

Головне завдання при отриманні та використанні кредитів МФО – максимально можливе забезпечення національних інтересів країни як позичальника з урахуванням інтересів позикодавців, відстоювання державотворчих інтересів через відповідну стратегію й тактику урядових та бізнесових кіл країни. При залученні коштів МФО Україна має враховувати не лише комерційну сторону отримання доходу для повернення кредиту, але й суспільну значимість проєктів, що фінансуються за рахунок цих коштів.

---

⁶⁰ Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1987-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 15. 09.2023).

Влучно зазначила П.І. Дубенко, що багатосторонні банки розвитку є джерелами дешевих «довгих» грошей, що повністю відповідає потребам ДПП з точки зору тривалості проєктів і, як наслідок, структури їх фінансування та володіють особливим статусом, що включає майнові і судові імунітети, податкові та митні преференції, переваги, що дозволяють уникати негативних наслідків, які можуть бути викликані зміною законодавства і банківського регулювання в країнах-учасницях.

На сьогодні головними та найбільшими міжнародними кредиторами, що фінансують інфраструктурні проєкти в Україні є Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк. Планування видатків на реалізацію інфраструктурних проєктів, зокрема й тих, що здійснюються у співпраці з МФО, Уряд здійснює на базі стратегічних документів, що визначають розвиток країни в цілому, або тієї чи іншої галузі.

Так, наприклад, через критичний рівень розвитку транспортної галузі в Україні, у травні 2018 року Уряд схвалив Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року (далі – Транспортна стратегія), в якій визначив амбітні плани розвитку інфраструктури, реалізація яких потребує значних фінансових ресурсів. Джерелами фінансування Транспортної стратегії є не тільки кошти державного та місцевих бюджетів, а й кошти міжнародної технічної допомоги та міжнародних донорів, а також інших джерел, не заборонених законодавством. Окрім того, як зазначено в документі, більша частина інвестиційних коштів для поліпшення інфраструктури очікується від зовнішніх джерел, насамперед від міжнародних фінансових інституцій, приватних інвесторів і проєктів державно-приватного партнерства⁶¹. Така ж ситуація спостерігається з іншими галузевими стратегіями. Майже всі вони передбачають використання запозичень, залучених від МФО. У теперішніх

---

⁶¹ Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 30 травня 2018 р. № 430-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-transportnoyistrategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 15. 09.2023).

умовах, важливим питанням є вибір проєктів, що фінансуватимуться за програмами МФО, зважаючи на їх вплив на національні Цілі сталого розвитку. Задля того, щоб це забезпечити, необхідно привести галузеві програми та стратегії у відповідність до мети та завдань глобальної стратегії сталого розвитку з урахуванням національних Цілей сталого розвитку.

Державно-приватне партнерство

Державно-приватне партнерство є досить важливим і дієвим механізмом щодо залучення довгострокових інвестиційних ресурсів для модернізації критичної інфраструктури у всьому світі. Залучення приватного партнера, його фінансових ресурсів, досвіду та компетенцій дозволяє державам відновити та розбудувати критичну інфраструктуру не витрачаючи на це бюджетні кошти, більш того, у майбутньому отримати додаткові надходження до бюджету (наприклад, такі як плата за землю, сплата концесійного платежу, надходження у формі пайового внеску, податки на заробітну плату та інші) та створити нові робочі місця.

Державно-приватне партнерство є інструментом державної економічної, зокрема, бюджетної, політики і все частіше застосовується розвинутими країнами для будівництва та переобладнання об'єктів інфраструктури. Крім того, на думку О.П. Єрменчук, «державно-приватне партнерство визначено досить важливим елементом захисту критичної інфраструктури та має стати взаємовигідним фактором, що сприятиме взаємним інтеграційним процесам»⁶².

Гусєв Ю.В. вважає, що достатнім є розглядати такі ознаки ДПП:

- надання прав управління (користування, експлуатації) об'єктом партнерства або придбання, створення (будівництво, реконструкція, модернізація) об'єкта державно-приватного партнерства з подальшим управлінням (користуванням, експлуатацією), за умови прийняття та

---

⁶² Єрменчук О.П. Основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи: досвід для України : монографія / О.П. Єрменчук. Дніпро: ДДУВС, 2018. 180 с.

виконання приватним партнером інвестиційних зобов'язань відповідно до договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства;

- довготривалість відносин (від 5 до 50 років);
- передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;
- внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Проаналізувавши зарубіжний досвід реалізації проєктів на умовах ДПП, Н.О. Слободянюк визначив такі ознаки державно-приватного партнерства: реалізація масштабних, національних або міжнародних, суспільно значущих проєктів; взаємодія між державою та приватним бізнесом передусім в 118 інфраструктурних галузях; виключно узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди, справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, створення центрів державно-приватного партнерства⁶³.

Державно-приватне партнерство поступово розвивається й в Україні. У травні 2016 року набула чинності нова редакція Закону України «Про державно-приватне партнерство», яка значно покращила стан правового регулювання щодо залучення бізнесу до розбудови інфраструктури в Україні. Зокрема, протягом 2016 – 2017 років постановами Кабінету Міністрів України було затверджено Порядок заміни приватного партнера за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства, та нову редакцію Аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства. Зазначені зміни призвели до підвищення інтересу до реалізації проєктів на умовах державно-приватного партнерства з боку бізнесу. Починаючи з 2017 року, на розгляд профільних міністерств було подано 5 пропозицій від приватного бізнесу щодо здійснення ДПП та 2 пропозиції було підготовлено

---

⁶³ Бодянюк Н.О. Зарубіжний досвід стратегічного державноприватного партнерства в інвестиційній сфері. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №13. С. 49-53

консультантами, залученими МФО, за ініціативою державного партнера – Міністерства інфраструктури України.

У жовтні 2019 року законодавство України у сфері державно-приватного партнерства було значно удосконалено. Було схвалено новий Закон України «Про концесію», внесені зміни до Закону України «Про державно-приватне партнерство»⁶⁴ та ще до 25 законів України. Зазначені закони були підготовлені за активної підтримки ЄБРР та Світового банку. Як наслідок, правове регулювання України у сфері державно-приватного партнерства / концесій на сьогодні відповідає кращим міжнародним практикам та створює сприятливі умови для приватних інвестицій. Все це створило надзвичайно привабливі умови для залучення приватного бізнесу до розбудови інфраструктури в Україні. Отже, слід очікувати, що найближчим часом кількість проєктів, що готуватимуться на умовах державно-приватного партнерства, зокрема, концесії, значно зросте. Концесія є досить привабливою та вигідною для держави і, як зазначив В.В. Ковальчук, має свої переваги для публічного партнера, такі як: залучення додаткових інвестицій і ресурсів у державний сектор та перекладання основних ризиків на приватний сектор, зберігши при цьому в державній власності об'єкти, які передаються в концесію.

Зважаючи на ситуацію, що склалася у цій сфері, важливо створити умови, які дадуть змогу забезпечити стимулювання залучення приватного бізнесу для реалізації тих проєктів, що дадуть змогу вирішити завдання, які поставлені нашою країною у Національній доповіді та спрямовані на досягнення національних ЦСР. Це завдання є надзвичайно актуальним, оскільки до цього часу підготовка та запуск проєктів державно-приватного партнерства не супроводжується аналізом відповідності їх національним Цілям сталого розвитку.

---

⁶⁴ Про державно-приватне партнерство. Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 12. 09.2023).

В світі існує достатня кількість реалізованих проєктів ДПП; опрацьовані різні механізми фінансування таких проєктів залежно від економічної ситуації в країнах та інфраструктурної сфери. Наявний досвід є доброю основою для аналізу та запозичення.

Державно-приватне партнерство дозволяє інтегрувати бізнес-моделі в державну сферу, а також запропонувати вирішення найбільш гострих проблем державної політики. Інтерес до таких партнерств спостерігається в більшості країн світу, він обумовлений необхідністю здійснення довгострокових інвестиційних проєктів в різних суспільно-економічних сферах, що вимагають великих витрат бюджетних коштів.

Практика застосування ДПП в окремих країнах показує, що цей механізм використовується там, де держава і бізнес мають взаємодоповнюючі інтереси, але при цьому не в змозі діяти повністю самостійно і незалежно один від одного.

Проте, як зазначили І.А. Косач та О.К. Дорошенко, «основною проблемою, з якою стикаються національні економіки багатьох країн в процесі становлення відносин державно-приватного партнерства, є узгодження протиріч державного сектору та бізнесу і мінімізація ризиків кожної із сторін проєкту ДПП»⁶⁵.

Україна потребує значних фінансових ресурсів для відновлення та модернізації інфраструктури, зокрема, тієї, що була зруйнована внаслідок конфлікту на сході країни. Ані державний бюджет, ані кошти МФО чи міжнародної допомоги не в змозі покрити потреби країни у фінансових ресурсах для розбудови цієї інфраструктури. За таких умов державно-приватне партнерство могло б стати ефективним фінансовим механізмом прискорення інфраструктурного розвитку. Так на думку Ю.Є. Пащенко та М.В. Корінь, «впровадження засад ДПП на залізничному транспорті України забезпечить не тільки розвиток матеріально-технічної бази Укрзалізниці,

---

⁶⁵ Публічне управління соціально-економічними системами в умовах транзитивних змін: кол. монографія / за заг. ред. Д.О. Сугоняко. Ніжин: ТПК «Орхідея», 2017. 146 с.

покращення обсягових та якісних показників роботи залізниць, але й сприятиме активізації інвестиційних процесів в країні, створенню умов для стабільного зростання в інших галузях економіки України»⁶⁶. Проте, для залучення приватного бізнесу до проєктів, які найбільш затребувані у теперішній час (системи водопостачання та водовідведення, системи тепlopостачання, дороги тощо), на умовах державно-приватного партнерства необхідно розробити механізми державної підтримки здійснення ДПП, які передбачені законами України для проєктів ДПП / концесій. Необхідність цього обумовлена тим, що доходи населення сьогодні знаходяться на низькому рівні, платоспроможний попит на більшість суспільно важливих послуг в Україні відсутній.

---

⁶⁶ Пашенко Ю.Є., Корінь М.В. Державно-приватне партнерство як механізм фінансового забезпечення розвитку транспортної інфраструктури залізниць. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 74–79.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено й оцінено сучасний стан, формування глобальної стратегії сталого розвитку як нової парадигми розвитку суспільства розпочалося декілька століть тому. Водночас лише з 2000 року запровадження цього підходу набуло сталості та було розповсюджене в світі.

Підвалини нових принципів до формування національних стратегій розвитку базуючись на цій ідеології було закладено у «Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй», схваленої у 2000 році в Нью-Йорку на Саміті тисячоліття 189 країнами – членами ООН. Нові орієнтири щодо розвитку людства визначено у останній стратегії «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», схваленою ООН у вересні 2015 року. У цій стратегії визначено амбітні 17 ЦСР та 169 завдань щодо їх виконання у економічній, екологічній та соціальній сферах, які мають бути вирішені задля досягнення Цілей сталого розвитку.

1. Теоретико-методологічні засади формування системи державної публічної фінансової підтримки сталого розвитку потребують удосконалення з урахуванням сутності нових підходів, що запроваджуються ООН в контексті ЦСР. Головними факторами, на яких має базуватися розвиток цієї системи, є визначення державних пріоритетів на довгострокову перспективу у відповідності до Цілей сталого розвитку та завдань, які мають бути вирішені задля досягнення національних індикаторів ЦСР; створення інституційного середовища щодо управління сталим розвитком; запровадження моніторингу та контролю у цій сфері; визначення інфраструктури, критичної для досягнення Цілей сталого розвитку, та потенційних фінансових джерел її створення (модернізації); формування механізмів державної фінансової підтримки сталого розвитку.

2. Необхідною умовою досягнення Цілей сталого розвитку є наявність розвинутої національної інституційної структури управління сталим

розвитком. У цьому контексті позитивно себе зарекомендувала практика визначення 75 національних уповноважених з питань Цілей сталого розвитку, налагодження статистичних спостережень у цій сфері, запровадження дійової системи моніторингу та контролю, включаючи парламентський контроль за діяльністю урядів щодо досягнення ЦСР, залучення до цього процесу всіх верств суспільства: громадськості, науковців, бізнесу. Важливим є підвищення інституційної спроможності публічної влади з питань планування розвитку на засадах Цілей сталого розвитку та проведення широких інформаційних компаній з питань сталого розвитку.

3. Реалізація політики сталого розвитку є можливою за умов формування ефективної системи фінансового забезпечення національних (галузевих, місцевих) стратегій сталого розвитку та відповідних інфраструктурних планів. Для успішної реалізації пріоритетних для країни проєктів, що включаються до таких планів, необхідно проаналізувати всі наявні джерела їх фінансування, та здійснити заходи, що забезпечать їх ефективне використання з огляду на досягнення національних Цілей сталого розвитку. З огляду на міжнародний досвід такими заходами можуть стати встановлення критеріїв відбору проєктів, що плануються до фінансування за рахунок коштів державного бюджету або за рахунок запозичень від міжнародних фінансових організацій, залучених під державні гарантії, базуючись на національних Цілях сталого розвитку; застосування апробованих в світі методологій здійснення мультикритеріального аналізу для вибору пріоритетних проєктів з урахуванням зазначених критеріїв; стимулювання спрямування інвестицій приватного бізнесу, що здійснюються з використанням механізму державно-приватного партнерства, у проєкти створення (модернізації) інфраструктури, критичної для досягнення Цілей сталого розвитку; підвищення інституційної спроможності публічної влади в сфері фінансового забезпечення сталого розвитку.

4. Україна приєдналася до країн світу, які взяли на себе зобов'язання забезпечити сталий розвиток відповідно до глобальних ЦСР. В країні

розроблена та у вересні 2017 року схвалена Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». У цьому документі визначено 86 завдань розвитку та 172 базових показника (індикатора) для досягнення ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку. Більшість показників національних ЦСР підлягають кількісному вимірюванню. У той же час, органи державної статистики України поки що не готові до їх повноцінної оцінки. На сьогодні інформація збирається лише щодо 96 показників, у тому числі за 52 показниками – у повній відповідності до існуючих міжнародних стандартів; за 44 показниками – у неповній відповідності. У той же час у серпні 2019 року Урядом схвалено розпорядження, що регулює процес збору даних для моніторингу реалізації ЦСР. Отже, процес запровадження моніторингу досягнення національних ЦСР розпочато. Між тим, національна статистична система потребує подальшого розвитку для приєднання України до звітування з питань сталого розвитку в контексті досягнення ЦСР як того вимагає ООН.

5. Відповідальність за досягнення ЦСР в Україні покладена на Мінекономрозвитку, яке здійснює загальну координацію у цій сфері. У той же час, оскільки управління цим процесом здійснюється на рівні департаменту цього міністерства, можливості здійснення контролю та моніторингу ситуації щодо забезпечення сталого розвитку в Україні є обмеженими. До цього процесу не залучено ані Верховну Раду України, ані контрольно-ревізійні органи, наприклад, такі, як Рахункова палата України. Зазначене не відповідає кращим міжнародним практикам побудови інституційного середовища в сфері досягнення Цілей сталого розвитку, які передбачають визначення національних уповноважених з питань ЦСР, щорічну звітність про виконання відповідних програм у парламентах та дійовий контроль за використанням бюджетних коштів, що спрямовуються на виконання завдань, поставлених в рамках національних ЦСР. Недосконалість інституційної структури управління сталим розвитком значною мірою обумовлена невизначеністю правової природи такого документу, як Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Цей документ не схвалено ані законом, ані актами

Кабінету Міністрів України. Отже, для всіх органів влади, як державної, так і місцевої, він має суто рекомендаційний характер й, по факту, майже не враховується у програмних та стратегічних документах, що схвалюються на галузевому або на місцевому рівні. Більш того, далеко не всі органи влади, особливо на місцях, навіть знають про його існування.

6. Українські міста активно працюють у напрямку розроблення стратегій побудови розумних міст та реалізації передбачених ними заходів, розробляючи для цього стратегії сталого розвитку та індикатори оцінки поставлених завдань. Це, зокрема, Київ, Харків, Вінниця, Тернопіль. Між тим, завдання більшості міських стратегій та планів поки що обмежується застосуванням інформаційних та інноваційних технологій для надання адміністративних та інших послуг мешканцям міст, а також забезпеченням організації зворотного зв'язку влади з суспільством з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій. Міські стратегії майже не містять завдань, що передбачають реалізацію інвестиційних проєктів. Практики підготовки загальнодержавних, галузевих чи міських інфраструктурних планів в Україні не існує.

Зазначене послаблює можливості країни у досягненні тих національних ЦСР, які потребують створення певної критичної для них інфраструктури. Зважаючи на те, що підготовка та реалізація інфраструктурних проєктів є довготривалим процесом, потребує залучення висококваліфікованих фахівців та значних фінансових ресурсів, починати цю діяльність треба терміново. Й першим кроком на цьому шляху має стати розроблення стратегій сталого розвитку міст, які передбачають поглиблений підхід до урахування в них завдань як національних, так і глобальних ЦСР. Другим кроком є розроблення міських інфраструктурних планів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ангел Є. Міжнародна фінансова допомога: скільки грошей і на що виділили донори для розвитку інфраструктури. VoxUkraine. 2018. URL: <https://voxukraine.org/uk/zaasfaltovani-milyardi-yak-yebrr-svitovij-bank-ta-inshidonori-rozvivayut-infrastrukturu-ukrayini/> (дата звернення: 12. 09.2023).
2. Бодянюк Н.О. Зарубіжний досвід стратегічного державноприватного партнерства в інвестиційній сфері. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №13. С. 49-53
3. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: монографія / Л.В. Лисяк, О.В. Гриценко, С.В. Качула та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. Л.В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 19.09.2023)
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. Київ: Наука, 1989. 261 с. URL: <http://www.spsl.nsc.ua/win/nelbib/vernadsky.pdf> (дата звернення: 15.09.2023).
6. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций, 2000. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml (дата звернення: 18.09.2023).
7. Довідка про міжнародну технічну допомогу Україні URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e485115d-5f7c-480d-ab90-563def7e4053&title=DovidkaProMizhnarodnuTekhnichnuDopomoguUkraini> (дата звернення: 17.09.2023).
8. Диба М.І. Проблеми розвитку концесії в Україні. Фінанси України. 2017. №5. С. 53-62.

9. Запатріна І.В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні», 2018. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/enterpreneurshipsupport/sdg-business-role-enhancement.html> (дата звернення: 08.08.2023)
10. Кожухова Т.В. Офіційна допомога з метою розвитку: стан та тенденції. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: “Економічна думка”, 2015. Том 22. № 1. С. 19-26
11. Колосова В.П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. Економіка України. 2016. №12. С. 61–71
12. Мар’янович М.Е. Роль державно-приватного партнерства в досягненні Цілей сталого розвитку до 2030 року. Наукові записки НаУКМА. Серія: Економічні науки. 2017. Том 2. Вип. 1. С. 98-102.
13. Мар’янович М.Е. Фінансова складова глобального партнерства для досягнення цілей економічного розвитку. Фінансова політика як складова економічного розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12-13 квітня 2017 р.). Київ: Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2017. С. 232–234.
14. Мар’янович М.Е. Національні індикатори досягнення Цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 року. Інноваційна економіка. 2019. № 5-6. С. 133-138.
15. Мар’янович М.Е. Становлення системи фінансового забезпечення сталого розвитку в Україні. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Kosice, Slovakia, 2020. Vol. 8. № 3. P.147-150.
16. Мар’янович М.Е. Міжнародна технічна допомога та її роль у забезпеченні сталого розвитку. Фінансово-економічний та суспільний світовий розвиток: сучасні тренди і перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 січня 2017 р.). Київ: НаУКМА, 2017. С. 68–70.
17. Мар’янович М.Е. Адаптація глобальної стратегії до національних завдань Цілей сталого розвитку в Україні. Стратегії та тренди економічного

розвитку країн під впливом інновацій: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 січня 2018 р.). Київ: НАУКМА, 2018. С. 42–43.

18. Миколаївщину відвідали міжнародні експерти в рамках проекту Smart-City. URL: <http://www.mk.gov.ua/UA/news/?id=42737> (дата звернення: 20. 02.2022).

19. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». 2017. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 24.09.2023)

20. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». 2017. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 24.09.2023).

21. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 17. 10.2023)

22. Перемога на щорічному конкурсі від Kyiv Smart Forum в номінації «Відкрите місто року». URL: <https://drohobychrada.gov.ua/перемога-на-щорічному-конкурсі-від-kyiv-smart-foru/> (дата звернення: 15. 02.2022).

23. План заходів з реалізації Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2023 роки. URL: <https://orada.if.ua/decision/1381-34/> (дата звернення: 23.02.2022).

24. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1987-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 15. 09.2023).

25. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 30 травня 2018 р. № 430-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-transportnoyistrategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 15. 09.2023).

26. Про державно-приватне партнерство. Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 12. 09.2023).

27. Публічне управління соціально-економічними системами в умовах транзитивних змін: кол. монографія / за заг. ред. Д.О. Сугоняко. Ніжин: ТПК «Орхідея», 2017. 146 с.

28. Пащенко Ю.Є., Корінь М.В. Державно-приватне партнерство як механізм фінансового забезпечення розвитку транспортної інфраструктури залізниць. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 74–79.

29. Позднякова А.М. Впровадження концепції розумних сталих міст в Україні: особливості та рекомендації. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. № 2 (70). С. 49-57

30. Оленцевич Н.В., Ковальова О.В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України / Н.В. Оленцевич, О.В. Ковальова. Економічний аналіз: зб. наук. пр. Тернопіль: «Економічна думка», 2014. Том 15. № 1. С.134–143.

31. Офіційний сайт Харківської міської ради. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/> (дата звернення: 15. 02.2022).

32. У рамках Kyiv Smart City Forum 2018 відбулося нагородження найкращих проєктів українських міст. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/news/forum-rewarding/> (дата звернення: 19. 09.2023).

33. Харків та «lifecell» співпрацюватимуть в реалізації проєктів «Smart City». URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/kharkiv-ta-lifecellspivpratsyuvatimut-v-realizatsii-proektiv-smart-city-41970.html> (дата звернення: 19. 02.2022)

34. Харків спільно з компанією «Huawei» розробить концепцію «Розумного міста». URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/kharkiv-spilno->

zkompanieyu-huawei-rozrobit-kontseptsiyu-rozumnogo-mista-42091.html (дата звернення: 20.02.2022).

35. Єрменчук О.П. Основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи: досвід для України : монографія / О.П. Єрменчук. Дніпро: ДДУВС, 2018. 180 с.

36. Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика: монографія. Чернівці, 2011. 455 с.

37. Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000–2015. URL: <http://www.idss.org.ua/monografii/2015%20MDG%20Ukr%20Report%20DRAFT.pdf> (дата звернення: 24.06.2023).

38. Цілі сталого розвитку. Україна – 2019. Моніторинговий звіт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/menu/st_rozv/publ/SDGsMonitoringReport_v08_24.09.2019.pdf (дата звернення: 19. 09.2023).

39. Ярлыкова А. Как построить "умный город": кейсы от мэров Киева и Дрогобыча. Рубрика. URL: <https://rubryka.com/ru/article/yakzbuduvaty-rozumne-misto/> (дата звернення: 19. 09.2023).

40. C40-Smart Cities. URL: <https://www.c40.org/tags/smart-cities> (Last accessed: 17.08.2023).

41. Committed to connecting the world. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx> (Last accessed: 19.05.2018).

42. Kyiv Smart City Hub. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/projects/> (Last accessed: 10.09.2023).

43. Inter-agency and Expert Group on SDG Indicators. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/> (Last accessed: 17.09.2023).

44. IMD and SUTD's unique ranking shows importance of citizens' needs in policymaking. URL: <https://www.imd.org/smart-city-observatory/smart-cityindex/> (Last accessed: 17.09.2023)

45. Glossary of statistical terms. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/> (Last accessed: 19.09.2023).

46. Secretary-General's remarks at the United Nations Private Sector Forum. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-09-26/secretary-generalsremarks-united-nations-private-sector-forum> (Last accessed: 12.09.2023)
47. Smart City Index. URL: file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/digital-smart_city_index.pdf (Last accessed: 17.09.2023).
48. The World Bank Group. URL: <http://www.worldbank.org> (Last accessed: 17.09.2023).
49. Market Update, Review of the European PPP Market in 2019. URL: <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2020/03/Review-of-the-European-PPPMarket-in-2019.pdf> (Last accessed: 17.09.2023)
50. Marcelo D., Mandri-Perrott C., House S., Schwartz J.Z. An alternative approach to project selection: The Infrastructure Prioritization Framework. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/844631461874662700/16-04-23-InfrastructurePrioritization-Framework-Final-Version.pdf> (Last accessed: 17.09.2023)
51. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Last accessed: 15.09.2023)
52. Process of preparation of the Environmental Perspective to the Year 2000 and Beyond. 1983. URL: <http://www.un-documents.net/a38r161.htm> (Last accessed: 17.09.2023).
53. Official site of the European Bank for Reconstruction and Development URL: <https://www.ebrd.com/> (Last accessed: 19.09.2023).
54. Official site of the European Bank for Reconstruction and Development URL: <https://ebrdgreencities.com/> (Last accessed: 17.09.2023).
55. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. The United Nations. 2017. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R (Last accessed: 20.09.2023).

56. The five United Nations Regional Commissions to work together to make PPP ‘fit for purpose’ for the 2030 Agenda for Sustainable Development URL: <https://www.unece.org/info/media/presscurrent-press-h/economic-cooperation-andintegration/2019/the-five-united-nations-regional-commissions-to-work-together-to-make-ppp-fit-for-purpose-for-the-2030-agenda-for-sustainable-development/doc.html> (Last accessed: 17.09.2023).

57. United States Department of Transportation «Interactive Map: New Build Facilities». 2020. URL: https://www.fhwa.dot.gov/ipd/p3/defined/new_build_facilities/projects_new_build.aspx (Last accessed: 19.09.2023)

58. Zapatrina I. Sustainable Development Goals for Developing Economies and Public-Private Partnership – European Procurement & Public Private Partnership Law Review. 2016. №1. P. 39-45.